

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **ТРИДЕНЬ**
UKRAINIENNE

Число 13-14(419-420) рік вид. X. 8 квітня 1934 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Христос Воскрес!

*Всіх співробітників, читальників, на
Україні і в розсіянні сущих,*

з Великоднем вітає

Редакція „Тризуба“

Париж, неділя, 8 квітня 1934 року.

Постанова совнаркому СРСР та ЦК ВКП(б) «про роботу Донецької залізниці», яку надруковано в «Вістях» (ч. 57 з 10. III), варта того, щоб на ній спинитися. Донецька залізниця заслужила на неласкаву увагу найвищих совітських установ і притягла на себе їх громи й блискавці тим, що «працює вкрай незадовільно і зовсім не забезпечує виконання заданого їй плану перевезень, особливо вугілля й вантажів металургії». За два бо останні місяці (січень і лютий) вона «недовантажила 50.000 вагонів вугілля і 19.300 вагонів металу».

По-за загальними хибами транспорту, з якими ніяк собі не можуть дати ради окупанти, становище на Донецькій залізниці ще загострюється спеціальними умовами, тим завданням, яке на неї поклала Москва — постачати на північ вугілля й метал. Невиконання цього останнього завдання, та ще в таких розмірах, і викликало шалений вибух гніву самого Сталіна, який разом з Молотовим, головою совнаркому, й підписав ту грізну постанову.

Як з обуренням зазначає та постанова, на залізниці цій діються речі, з московського погляду, справді страшні і неприпустимі. «Через брутальні порушення державної дисципліни, — читаємо там, — увійшли в силу факти, коли вантажі другої черги перевозяться по-за планом, а план перевезень вугілля й металу не виконується». А найгірше, що в тому винила не тільки адміністрація і персонал службовий залізниці, а й органи місцевої влади: «Місцеві радянські й партійні організації здебільшого не тільки не борються з порушеннями державних планів залізничних перевезень, але самі штовхають керівників залізниць, районів і станцій до перевезення місцевих вантажів на шкоду загально-державним, натискаючи всіма способами»....

Щоб покласти край «безкарному порушенню загально-державних планів», ухвалено безконечну низку заходів — дисциплінарних, судових, технічних, демагогічних (усякі пільги службовцям) аж до найулюбленішого способу — посилки з Москви на Донець 148 спеціальних комісарів — «парторганізаторів, кваліфікованих працівників та пропагандистів».

Чи пощастить цим московським агентам перебороти спротив

«місцевих організацій», зацікавлених у тих «місцевих вантажах», одсунути в бік, подолати «місцеві інтреси» і добитися таки перемоги «загально-державних планів», безперервного «відправлення основних вантажів маршрутними поїздами» на північ, — не знати.

Та досягнуть вони, — і коли досягнуть, то якими засобами і на який час, — чи не досягнуть того, це не може змінити основних ліній відносин між «місцевим» і «загально державним», українським і московським, які так гостро виявляються саме на Донецькій залізниці.

Адже в перевазі «місцевих вантажів на шкоду загально-державним», перевазі, в якій заінтересовані і яку підтримують «місцеві радянські й партійні організації», в «безкарному порушенні загально-державних планів», з яким поки-що без успіху бореться центр, в усьому тому, що з обуренням констатує постанова, виразно проступає і в царині транспорту глуха, але вперта й постійна боротьба між метрополією і колонією, глибока протилежність інтересів економічних України і Москви, протилежність, яка де далі все загострюється.

У Шевченкові роковини *)

Неначе той Дніпро широкий
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко,
І, ніби тим вогнем, пекли
Холодні душі.

Культурні народи високо цінять і шанують своїх великих людей, але пошана, якої зазнає Шевченко від українського народу, це явище прямо безпримірне, це вже не доказ вдяки і не вияв поважання, хоч би і як високого, а прямо культ.

Будеш, батьку, панувати
Поки живуть люде,
Поки сонце з неба сяє
Тебе не забудуть.

Те, що колись віщував Шевченко своєму знаменитому поперед-

---

*) Скорочена промова, що її виголошено було на Шевченковому святі, влаштованому 11 березня у Варшаві Українським Науковим Інститутом.

никові Котляревському, здійснилося на нім самим. Шевченко панує нині над мільйонами українських душ і панування те ширшає і кріпшає з року в рік, хоч були нераз спроби як-що не припинити його, то хоч обмежити. Щоб зрозуміти причину цього незвичайного культу, не князя і не гетьмана, а лише поета, і то кріпацького сина, слід пригадати собі, що такого зробив він для свого краю і народу, що аж так глибоко врився в пам'ять і в серце своїх земляків.

Тарас Шевченко в першу чергу поет, найбільший національний поет України. Це-ж не фраза, як-що кажуть, що він виспівав усі наші радості і болі, усі страждання і сподівання свого народу. Так воно і є. Він дав нам цілу низку малюнків нашої природи, побуту, людей, що вражають нас своєю правдою і красою, промовляють до душі, розбуджують уяву і беруть, хапають за серце так, що годі їх забути.

Годі забути, бо вони творені не виключно з мистецьких імпульсів, а в першу чергу з високо етничних понук, щоб стати в обороні покривджених, щоб кривдникам зворушити совість і перед очі поставити їм усю погань їхніх злочинів.

Схаменіться, будьте люде,
Бо лихо вам буде,
Розкуються незабаром
Заковані люде.
Настане суд!

Як-що й нині ще оті грізні слова зворушують нас, то не важко уявити собі, як дивно, несподівано і прямо несамовито звучали вони в часах темної і глухої миколаївської реакції, тоді, як «від молдаванина до фіна на всіх язиках все мовчало», тоді, як Україна окривджена і «московською блекотою» напоєна, спала сном непробудним.

А все-ж таки він її збудив, збудив своїми словами, простими і щирими, та як раз тому й переконливими. І слова ці чуда творили. «Трупнi встали і заговорили». Зразу недобитки козацької старшини, а там останки українського панства, такого, як Квітка, що йому волосся на голові дуба ставало, як він «Кобзаря» читав, а там хуторяне і шкільна молодь і що-раз ширші і ширші кола українського суспільства. Всі вони широко відчиняли здивовані очі, випростовували під ярмом зігнуті спини і, пригадуючи собі яких батьків і чиї вони діти, домагалися разом з поетом правди і волі. Волі, що її ще Петро I і Катерина II в кайдани закували, і правди, що «п'яна спала».

Не вмірає правда наша,
Не вмірає воля,
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога!

Правда і воля це для поета був прямо Бог, та найвища ідея, за яку він боровся безупинно і безтямно, як невгнутий лицарь, бо без правди і волі він не уявляв собі доброго і щасливого життя одиниць і народів.

А на світі як-раз тоді була «неправда і неволя, народ замучений мовчав». І, ясна річ, свободолюбиві поетові слова, якими він хотів народ підняти, не могли пролунати безкарно. І не пролунали. Його арештовано, поставлено перед суд і присуджено на прогнання з рідного краю, який він так кохав, і на салдатську службу, якої ненавидів.

А «всемиловитий цар» власною рукою на присуді дописав: «забороняється писати і малювати».

«Знав цар, для чого йому заборонив писати», каже проф. Брікнер. Але заборона ця не на багато здалася. У тім героїчнім двобою свободолюбивого поета і деспота-царя, ясна річ, на коротку мету побідив цар, але на довгу побідником вийшов таки поет, бо його правдиві слова виявили куди більшу силу від царської влади з усіма її темними потугами. Шевченкові слова-поєми пішли в народ, розбурхали його, відродили, освідомили і зробили вільним у душі, бо були це слова з душі і з уст народу.

Шевченко не шукав форми для своїх творів «на чужому полі», тільки брав її з народньої пісні, як це робив його великий предок, невідомий на автор «Слова о полку Ігоревім», тільки тую народню форму він довів до вершин мистецтва; народньої мови не зробив літературною, бо літературну мову мали ми вже й перед тим, але він перетворив її у власний, багатострунний поетичний інструмент, рівно пригожий до виявлення найтонкіших почувань, як і найгіркішої іронії, до пророцьких віщувань і до реальних побутових картин. Шевченкова мова співає і малює, гремить, як Дніпро на порогах, блистить, як лезо меча, то знов промовляє до нашої душі, як мати до рідної дитини, та чудова Шевченкова мова рівно зрозуміла нині в Кар-

патах, на Криму й на Кубані, цей золотий ланцюг, що зв'язує нас усіх до купи.

І тією то мовою виспівав Шевченко наше минуле, з усім, що в ньому було гарного і поганого, доброго й злого, нікого не пощадив, чужим і своїм правду до очей сказав, нераз гірку і болючу правду, як батько, що карає, бо... любить.

І тією то мовою змалював він сучасне собі пекло на Україні, кріпацтво, поневолення людини, жіночу, непростиму кривду, усе те лихо й горе, що йшло від царського централістичного устрою.

У тій мові лишив нам вказівки й поради, як нам жити і кудю йти, щоб вийти з дому неволі і увійти до обітованої землі. Вказівки і поради ясні, мудрі, рішучі, як прикази найвищого вождя.

Свою Україну любіть!
Любіть її! Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

Невже-ж це мало, щоб заслужити собі на найвищу пошану та на найщирішу вдяку свого народу? Невже-ж хтось більше зробив для нього, хтось більші жертви приніс на жертівнику народнім?

Він за свої ідеї заплатив руїною власного щастя, десятима роками тяжкого вигнання, неволі і передчасною смертю. «Знав цар, для чого заборонив йому писати. Був це справжній, великий Божий талант»,—каже проф. Бріклер.—«Кольцов з покірною резигнацією приймав весь цей лад, а властиво нелад суспільний, так, буцім то кріпацтво, панщину й неволю сам Бог сотворив, тоді, як у Шевченка кожний фібр бунтувався проти цього і він ніколи в ніякий компроміс не впавав. Вплив його, зразу підземний і глухий, пізніше явний і голосний, був величезний. На його поезіях виростили цілі покоління, бо він перший навчив їх любити свою родину, мову, весь народ, бо він перший показав незрівняні зразки народнього мистецтва, лишаючи хвилимо за собою його наївність, а знімаючися у сфери людських ідеалів, святої правди і волі».

І не лише це. Для українського народу Шевченко був і є мірою його творчої спроможности, був і є голосом совісти народньої, був і є нашою славою і гордощами, був, є і буде тією фатальною, як каже Словацький, силою, яка так довго не дасть Шевченковим нащадкам уснути і спочити, поки вони на його батьківщині, тую нашу святу

правду, нині обпльовану, виголоджену і в криваве болото затоптану, не піднесуть, не очистять і не освятять наново й поки над усе нам до рога воля із сфери наших бажань не перейде на площину дійсности.

Богдан Лєвкий.

Розподіл Росії.

Міжнародня кон'юнктура на сьогодні така, що начеб-то наближається час, коли з ріжких кінців розпочато буде справу, що її можна було б звати у порядкуванням Сходу Європи, але яка в дипломатичних канцеляріях дістала назву — розподіл Росії, як про це свідчать російські емігранти, що служили колись в імператорських посольствах та самі по тих канцеляріях могли бачити зловісні, як вони кажуть, «папки» з тим заголовком.

Як відомо, російські емігранти з цього приводу вдарили в усі дзвони. З публічними докладами та з іншими проявами виступили — Мілюков і Денікін, Казем-бек і Бернацький, Струве і Керенський, і багато інших представників усіх політичних напрямків, ультра-правими монархістами починаючи і соціалістами кінчаючи. Виступали в Парижі, Лондоні, Берліні, Білгороді, в Празі, — одно слово, в усіх емігрантських осередках; стався немов-би імпровізований плебісцит на болючу для них тему — розподіл Росії.

Зміст всіх тих виступів, — щоб не спинятися на кожному зокрема, — можна звести до таких тез:

Перша. Настав час, дуже сприятливий для розподілу Росії. А це тому: а) що певні великі держави в ньому заінтересовані, вважаючи його для себе корисним, б) що всі народи на території ССРСР, — усе їх не чисто московське велике пасмо од України, козацьких земель, Кавказу й Туркестану і далі через цілий Сибір аж до Зеленого Клину на Тихому океані, — усі мають непохитну волю відокремитися від усякої Росії і прикладають до того всіх своїх зусиль і в) що большевики підупали з середини, а на зовень не в силі оборонити від кого-будь російські державні кордони.

Друга. Розподіл Росії значеться в час, коли ССРСР примушений буде воювати з ким-будь в Азії чи в Європі і буде виконаний з зовні ворожими силами, з середини — силами вказаних народів.

Третя. В наслідок розподілу Росію може бути територіально зведено до кордонів Московського Царства на початках XVII століття, а то й до епохи Івана IV, до того її часу, коли донські козаки на чолі з Єрмаком не встигли ще буди подарувати тому цареві Західній Сибір.

Тези, як бачимо, бездоганні, проти них тяжко виставити які-будь заперечення. Можна лише дивуватися, звідки це так нагло прийшло до росіян оте об'єктивне ставлення до Росії, якого вони досі ніколи не виявляли. Для уважного спостерігача причина тому, однак, цілком ясна. Це — паніка, смертельний переляк перед неминучістю, — почуття, під впливом якого люде, як відомо, дуже часто видають затайні думки свої, в голос говорять про те, в чому раніше самім собі боялися признаватися. Росіяне були заскочені останнім зворотом міжнародніх подій, що здався їм несподіваним, хоч і має він цілком природні органічні коріння свої в світовому житті. Ці події такі: японська планова експанзія на азійському суходолі; відтворення історичного германського Drang nach Osten, тоб-то прямування, інакше — та сама експанзія на Схід; польсько-германський пакт, анти-большевицькі та взагалі антиросійські настрої у певних європейських держав, особли-

во в Англії, де відживає гостре почуття російської небезпеки в Азії, і т. и. Зіставивши ці події з наявним — з середини й на зовень — знесиленням большевиків, з наочною активністю поневолених народів ССРСР та їх еміграції, росіяне якось неначеб-то враз прозріли, побачили річі такими, якими вони є, злякалися й заговорили на гвалт.

Злякалися і проговорилися, але з того не слід робити яких-будь ілюзій. Все те сталося лише на час, на годину; росіяне схаменулися і зараз-же після тез стали виробляти рецепти нової тактики, можна сказати свою справу перед самостійниками, в який спосіб аргументувати в її користь перед світовою опінією. Рецептів отих пред'явлено кілька; вкажемо на них сумарно.

Перший із них, бо стоїть на окрай, належить Мілюкову. Старий вчений професор та ще й історик ясно собі уявляє, що в час занепаду большевиків Росія розвалиться на свої складові частини. Тому, аби запобігти тому занепаду, а тим і розкладу, закликає він усіх росіян безоговорочно стати по боці большевиків, як що їм доведеться з ким-будь воювати. Для широкого імперського патріота такий заклик, треба визнати, цілком логічний, хоч і дуже сміливий, а для політика, можна сказати, — одчайдушний. Бо-ж коли большевики впадуть, то разом з ними западе і Мілюков з своїм закликком, і то назавжди. Коли-ж би сталося таке несподіване чудо, що большевики свою справу таки виграють, то Мілюкову з тої вигри не припаде й найменшої частини. Для нас цей рецепт цікавий лише одною своєю стороною. Бо-ж ще раз і категорично свідчить він, що росіяни,—хоч би й якими були вони демократами,—ї найбільша біда не научить людської правди любити, ще для нас вони чи большевики, то все одна швайка, як говориться в наших піснях.

Другий рецепт належить Денікінові. Він рубає ніби-то по воляцьки. Рекомендує, використовуючи ту чи іншу війну з большевиками, з одного боку, завалити большевиків, а з другого — примусити поневолені нації залишатися у складі Росії. Рецепт, як бачимо, не новий, а той самий, який був уже раз випробований Денікіном за той час, коли він мав можливість прикладати до життя свої рецепти. Тоді він, як відомо, погнався був зразу за двома зайцями, за Москвою та за Києвом, ні одного не зловив, за те сам, як третій заяць, мусів тікати до Криму, а звідти закордон, де перебуває й зараз. З тим, хто захтів би ще раз випробувати цей рецепт, сталося б те саме, що й з його автором, а може й ще щось гірше. І це, як здається, росіяне вже собі таки втямили.

Третій та четвертий рецепти належать младоросу Казем-бекові та соціялістові Керенському. Вони не дуже то виразні, але подекуди сусідять з попередніми; один, Казем-бековий, — з рецептом Мілюкова, другий, Керенського, — з рецептом Денікіна. Про них тому можна більше не говорити.

П'ятий і останній рецепт можна скласти з виявів решти російських політиків. До речі, — це треба пам'ятати, — як раз за цими політиками з імени, коли не рахувати Струве, людьми не дуже то маркантими, йде переважна маса російської еміграції, її масив, бо з ними й так званий Військовий Союз, і монархисти, і взагалі всі праві політичні і громадські угруповання, до складу яких належить чи не 80-90 відсотків цілої «закордонної Росії». Вказані вище вияви подекуди одходять один від одного, але в головних рисах, викладених в них, рецепт буде такий. Большевиків завалити треба, але виконати це й закріпитися на московській батьківщині можна, по-перше, вступивши в союз з тою державою, яка воюватиме з ССРСР, а по-друге, за допомогою так званих самостійників чи за їх сприятливим нейтралітетом. Бо-ж, мовляв, може статися й так, що самостійники, відокремившись од ССРСР, пізніше ради своїх цілей та щоб мати поруч з собою безсилою сусіду, допоможуть большевикам утриматися на властивій Московщині. Тому з самостійниками необхідно завчасу зговоритися і погодитися, визнати за ними право на незалежне існування їх національних держав і в обмін за визнання дістати від них допомогу на поворот до Москви. Іншого шляху на сьогодні не має. Що-ж до май-

бутнього, то там буде видно. За майбутнє, на думку авторів цього рецепту, нічого непокоїтися, бо за де-який час чи самі самостійники усвідомлять собі свої помилки і повернуться до Росії, чи можна їх буде в той або інший спосіб і примусити до того усвідомлення. Це останній рецепт, в якому з такою примітивністю і безсоромністю виявлене старе ієзуїтське правило про так звану *reservatio mentalis*, зараз дуже популярний серед росіян. З нашого боку, як здається, коментарів він не потребує. Про нього можна лише таке сказати: добре, що він виголошений, раз він існує. Принаймні, ясно й точно знатимемо з чим маємо до справи, а знаючи, відповідно до того й поставимось.

Од рецептів перейдемо до аргументів. Насамперед мусимо зазначити й таке явище. За останній час росіяне в своїх виступах на адресу самостійників майже цілком перестали користатися старими нерозумними і несмачними твердженнями про те, що начеб-то в колишній Росії завжди була лише одна нація, що тамошні національні рухи або вигадна кучки інтелігенції, або інтрига з боку якоїсь чужої держави. І випадас так, що росіяне, — принаймні в цій площині, — за час еміграції все таки де-що собі засвоїли, бо їх аргументи підвелися вже до вищого рівня. Розподілити їх можна на дві категорії: 1) аргументи з площини історично-ідеологічної, і 2) аргументи, застосовані до сталої практики, властиво до рутини міжнародних політичних взаємовідносин.

Першу категорію можна звести до такої ідеологічної формули: Еволюція державного будівництва в Європі і по цілому світі за останнє століття йде в напрямі не диференціації, а концентрації. З малих держав утворюються великі, бо лише ці останні, розкладені на великих територіях, маючи численне населення і централізований провід, можуть дешево, легко й всебічно обслужити матеріальні та інтелектуальні потреби свого народу чи народів. На ґрунті цієї еволюції за вказаний час повстали в сучасній подобі свої такі державні гіганти — Британська Імперія, Сполучені Штати Північної Америки, Франція з її колоніями; далі — Германія та Італія, а в Азії — Японія. Тому то й утворена на Сході Європи та в Азії Росія, чи то в подобі ССРСР, чи в якій іншій, має бути захована, як цілість, бо існування її відповідає історичним тенденціям світового розвитку.

За джерелом, з якого впливля ця формула, нема чого далеко ходити. Бо-ж на око вже видно її повну аналогію з такою поширеною і з часті визнаною Марксовою теорією концентрації чинників світової промислової та всякої іншої технічної продукції. Творець наукового соціалізму таким чином мав би наче стати в обороні історичної Росії. До якої міри вказана формула може бути прикладена до економічної площини державного життя — псминаю, бо ця тема належить могому товаришеві по «Тризубу» К. Мацієвичеві*). Що-ж до сфери державного будівництва, тут її можна було б прийняти лише умовно і то з дуже великими суттєвими оговорками; бо не тільки не виправдана вона цілим комплексом історичних фактів, але в значній мірі йде їм і всупереч.

По-перше, у світовій історії за останнє століття в цій площині переходив не один еволюційний процес, а два, і лише один з них був концентраційного характеру, бо другий, як раз навпаки — був диференційний. І не знати, який з них був сильніший, бо одночасно з тим, як одні великі держави концентраційно посилювалися, другі, так само великі, диференційно розпадалися на свої складові частини. Так на протязі вказаного часу з мапи європейського суходолу остаточно зникла могутня колись концентрація Отоманської Порти, залишивши на сьогоднішній день, як історичну пам'ятку, лише Царьгород з невеликими околицями; так само на наших очах занепада і розвалилася в Європі Австро-Угорська імперія, а в Азії — вже тридцять літ як іде спадом колись така велика і концентрована Китайська імперія. Причина тому ясна і скрізь

*) Стаття проф. К. Мацієвича має з'явитися в ближчому числі «Тризуба».

однакова. Центральний провід вказаних концентрованих держав, як правило, не тільки не сприяв всебічно розвитку народів, що входили до складу концентрації, але впрост навпаки, ставив на його дорозі всі можливі перепони. Концентровані народи миритися з тим не могли, зачинили боротьбу, і та боротьба поступово розхитувала аж поки зрештою з часом не розвалювала цілу концентрацію. Конфлікт між процесами концентраційним та диференційним в остаточних наслідках завжди кінчався перемогою останнього. Сторонні впливи в такого роду боротьбі грали цілком другорядну роль, бо-ж чужоземні інтервенції, як то видно з численних історичних фактів в минулому на Балканах, а за наших днів — у Середній Європі та на Близькому й на Далекому Сході могли спричинитися й спричинялися лише до прискорення цілого процесу в часі. Але самий процес виникав, наростав і посилювався завжди і без них, бо був він органічний. Більше за те, навіть і в надрах тих держав, що розвинули й розумною політикою заховали свою концентрацію, можна всюди з наявністю констатувати існування її чинність процесу диференційного, певна річ, в різних його стадіях. Для характеристики тих стадій вкажемо на хоч би такі явища: в Англії — на еволюцію домініонів, нині фактично самостійних держав, на одрив Ірландії, на змагання Індії; у Франції — на рух провансальський чи бретонський; в Сполучених Штатах — на чорний рух, на припинення раніше штадартної асиміляції новітніх генерацій еміграції ірландської, жидівської, німецької, української.

По-друге, вказана вище концентраційна формула мовчить про те, що не всі державні концентрації викликані однаковими причинами. Бо-ж коли, скажемо, Англія та Франція розвинули свою концентраційну могутність на ґрунті поширеної колоніальної експанзії та зв'язаних з нею великих економічних інтересів, то, з другого боку, три чверті XIX століття європейської історії перейшли під знаком боротьби за національне об'єднання Італії та Німеччини, які за цей увесь час ставили свою концентрацію на непохитній волі нації жити вкупі, в одній державі. Вказані вище експансія та інтереси прийшли до них пізніше, бо в цих прикладах маємо приклад того, як диференційний процес став підложкам для концентрованої єдності.

До тих історичних справок треба додати ще одну. Вказівка на те, що в могутніх концентраційних державах має можливість подбати про найліпший розвиток націй, які входять до її складу, не відповідає засвідченим фактам. Має, але майже ніколи того не робить. Найліпший всебічний розвиток національний знаходимо як раз в малих, іноді в найменших державах, що повстали й живуть в наслідок процесу диференції, як, скажемо, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Данія, Норвегія, Швеція, щоб не говорити тут про новіші. Навпаки, у великих концентраціях, навіть в однопонаціональних, існує завжди велика небезпека, що інтелектуальний, а з часті й матеріяльний рівень її провінції знижений буде на користь збільшення рівня столиці з її околицями. Так вже сталося з Парижем у сучасній концентрованої Франції, того самого бояться зараз і в Німеччині, бо беруться вже й до певних заходів, щоб тому перешкодити.

З викладеного ясно, що вказана вище теза про державну концентрацію ні в який спосіб не може бути прикладена до СРСР чи до Російської імперії взагалі. Російська концентрація не вкладається ні до одної з європейських формул, ні до англо-французької, ні до італо-германської, ні до американської. Хоч як раз про цю останню найчастіше згадують, говорючи про Росію. Бо-ж, вкажемо, Англія остаточно встановила свою концентрацію на принципах свого «Великого Бунту» з XVII століття, а Франція — на аналогічних принципах Великої Революції, які стали провідними в політичному житті цілого світу. До своїх концентрованих народів і за океани несли вони не лише утиски і визискування, але й високі цінності ідейного порядку. Іх, так мовити, концентраційне панування над іншими народами дало тим підвищення культурного життя, бо спричинилося до засвоєння творчих ідей європейської цивілізації. Ра-

зом з мінусами давало воно великі плюси, бо в наслідок його могло розпочатися і розпочалося культурне, економічне і політичне відродження багатьох, здавалося, навіть завмерлих національностей. Російська-ж імперія все забрала у концентрованих нею народів і нічого їм не давала. І не могла дати. Бо-ж лише незначна частина підвданих їй азійських народів культурно стояла подекуди нижче властивої Московщини, а всі інші народи, особливо підбиті мечем та вогнем європейські нації на її півдні та на заході, мали далеко вищий за неї цивілізаційний рівень усіх своїх суспільних верств. Москва тяжко вдарила по тому рівні, знизила його, оскільки було її сили. В цьому як раз, може, з найбільшою силою й виявився не-європейський підклад її концентрації. Бо-ж в той час, як Англія чи Франція що-до концентрованих ними народів вели лінійну рівняння на самих себе, тоб-то на вищого, Москва хоч і вела аналогічну лінію, рівняла тако-ж на себе, але це було рівняння на нижчого.

Ще менше, — коли це ще можна сказати, — вкладається Російська концентрація й до формул італо-германської чи американської. Італійська і германська концентрація, як вказано було вище, утворилися на органічній волі їх націй до співжиття в єдиній національній державі. Американська концентрація знайшла свої сили, утворивши на своїх просторах на протязі ХІХ століття нову, другу англійську націю з дуже різноманітних національних одрізків, які з'явилися до неї малими партіями в якості імігрантів, розпорошувалися серед населення й розпливалися в ньому без останку, без спротиву з свого боку і без насильства з боку американців, бо попадали вони до атмосфери високої політичної та іншої культури. Годі було б для такого роду явищ шукати аналогій в надрах Російської концентрації. Їх нема. Бо-ж утримувалася вона не якимись цінностями культурного порядку, а виключно фізичною силою, силою війська та поліції, бо хоч і зробила вона була спробу утворити з численних поневолених нею народів нову єдину російську націю, але спроба та збанкрутувала зразу, між іншим і тому, що творилося це методами чисто батогового порядку.

Російська концентрація завжди була й до самого свого кінця зостається Європі чужою і ворожою, бо коріннями своїми вросла вона до іншого ґрунту. Генетично походить вона не від західних, а від азійських великих концентрацій деспотичного типу. Перебудувати свою структуру на європейський лад, як то зробила свого часу, скажемо, Японія, вона не зміла, бо не мала доброї волі до того. Спроби, що правда, були. Свого часу Петро І змагався надати Росії подобу так званої поліційної держави; Ленін, а за ним і Сталін на наших очах дбали про її подобу соціалістичну. Що з того вийшло, знаємо. Ні поліційною, ні соціалістичною в європейському сенсі цих слів Росія не стала, а залишилася тим, чим і була завжди. І на сьогоднішній день в той чи інший спосіб підтримувати Російську концентрацію, це означало б клопотатися над консерваванням історичного анахронізму, змагатися затримати при житті гальванізований в подобі С С С Р концентраційний труп. Як здається, в Європі це вже починають добре розуміти.

Про другу категорію вказаних вище аргументів скажемо лише кілька слів. Вона спрямована на штандартну психологію дипломатичних рутинерів серед європейської політики, і може бути зведеною до одного терміну — балканізація. Балканські народи, як відомо, одірвавшись од Туреччини і зорганізувавшись в окремі держави, стали центром тертя, інтриг і конфліктів; наробиля, роблять і зараз багате клопоту європейським дипломатам. Після великої війни, так мовити, балканізована була й середня Європа, і це тако-ж спричинилося до ускладнень і до труднощів для дипломатичної рутини. Що-ж то, мовляв, буде, як балканізованою стане ще й ціла територія Східної Європи? Аргумент, як бачимо, дуже спрощений і розрахований на примітивний рутинізм, але його не слід недооцінювати. Європейські дипломати—такі самі люде, як і

всі інші, і між ними так само мало високообдарованих і далекосяглих, як і у всіх інших площинах громадського й політичного життя. Крім того, не всі європейські держави мають точно означені й вироблені глани східної політики. Таким переходити з навичлого рутинного способу ведення справ до якогось нового, невипробованого й многогранного — це річ тяжка. Тяжка, але не непереборна, і на це маються вже взаівки в певних зворотах європейської політики. Скаржитися на балканізацію, явна річ, будуть і далі, але будуть з нею рахуватися, як з фактом, для сходу нормальним і творчим, а для цілої Європи корисним.

На цьому поки-що й закінчимо з несподіаним російсько-емігрантським плєбісцитом. Для росіян він, мабуть таки, був потрібний, а нас він лише стверджує на наших старих і певних позиціях.

М. Славінський.

Листи до земляків.

XXXII.

Новітні святі.

За сстанні часи існування старого режиму в Росії проголошено було кілька нових святих. Звичайно і в формальностях канонізації і в урочистостях безпосередню участь брав сам Микола II.

Скільки тоді глузування було з цього приводу в революційній підпольній пресі! Які дотепи та кпини на його адресу вигадувалися, і найбільш старалися «большевики». На то-ж вони відзначалися сугубою революційністю.

Але коли вони прийшли до влади, то не дивлячись на всі свої заяви про «опіум» для нарѳда, встановили свого нового «святого» Ільїча, зробили з його пранцьоватого трупа комуністичні «моці» та виставили їх на вселюднє «поклонение» в Кремлі, що відбувається по спеціальному ритуалу. Навіть вельможні чужоземці мусять одбувати цю загальну-російську повинність «поклонения праху» нового московського пророка.

Тим часом новітні події в Московському царстві показують, що в цьому напрямку комуністична винахідливість не сказала свого останнього слова. Те, що там зараз робиться з Сталінім, ясно свідчить, що його вирішено проголосити комуністичним «святим» ще за життя. То-ж таки буржуйські забсбони чекати, поки «геніяльний», «незрівняний», «непогрішимий», «недосяжний» і т. ин. провідир сві-

тогового пролетаріату Іосиф Висарионович Сталін «прикажет долго жить».

Чого там соромитися в своєму пролетарському «отечестве»? Валяй «по большевицьки» та проголошуй Сталіна богоподобним і тягни його живим на небо. І треба признати, що все, що зараз відбувається на цьому ґрунті в совдепії, переходить всякі межі пристойности та соромливости.

Не море вже, а цілий океан хамства, холуйства та огидної плазунської розперезаности. Само по собі зрозуміло, що останній «самодержець» ніколи на це не здолав би відважитися.

* * *

Як би я знав «Апокаліпсіса» та вмів його тлумачити, то певно я б там знайшов пояснення наведеної вище пошести. Мабуть це пояснення зв'язувалось би з наближенням появи «антихриста», що має встановити свою владу над людськими душами та віддати їх на поталу сатані.

Але залишу цей шлях Мережковському. Він в цих справах знається, і про прихід «антихриста» вже здавна віщує. Мене непокоїть з цього приводу щось інше.

Найбільш мені небезпечним тут уявляється, що в цій пошесті «збожування» новітнього хана москвини не являються самітніми. Хоч би це трапилось лише з ними, то нічого страшного в цьому не було б.

Адже це про них писав їхній-же поета Олексій Толстой:

«І буде він спини вам бити батогом,
А ви йому стукати та стукати чолом»...

То вже таке виховання та така національна вдача!

Гірше те, що такі самі явища спостерігаються і в інших народів. Хіба почесті та плазування перед іншими новітніми «вождями» так уже значно відрізняються від збожування Сталіна? Зробіть відповідну поправку на рівень культури, і різниця буде не така вже велика.

Їхні прихильники кажуть, що завдяки їм відповідні народи врятувалися від комуністичної зарази та загибелі. Але вона загрожувала не тільки їм. Увесь світ під її загрозою, і тим часом ніяких поважних доказів нема, що єдиним рятунком проти неї є насильство над всією людністю країни та згвалтування волі, думки, прав людини в сь о г о нроду. Дссить було б і того, щоб тільки комуністів

поставити в ті умови, в яких тримає комуністична держава всіх, що інакше мислять.

А втім робиться щось зовсім інше. За гріхи III-го Інтернаціоналу відповідає весь нарід, він увесь позбувається своїх святіших прав, а ті особи, що очолюють такий режим та його персоніфікують, отримують титул спасителів батьківщини та божеські почесті.

Дивні діла творяться зараз на білому світі!

* * *

По своєму становищу самотнього спстерігача сучасного життя, що десь у глухому кутку шпортається коло чужого городу та садку, я маю право більш, як хто інший, на необмежене «вільнодумство». Хіба що пан редактор червоним оливцем обшморгне зальоти еретичної думки.

Для порівняння «вотчини» Сталіна з де в чому псдбними їй іншими системами, треба з ССРСР викинути Україну, Кавказ, Білорусь, казачькі землі та Сибір, себ-то країни, де ніякого «збсжнювання» нема і де навпаки населення псстійно повстає проти влади «ґеніяльного та величайшого вождя світового пролетаріату». Спеціально московські території мабуть нею задоволені, бо «тримаються індиферентно».

Чім-же можна пояснити у таких ріжних народів, при таких ріжних умовах культури та політичного і суспільного рсзвитку таку епідемічну, табунову чисто пстребу лизати чсбіт свого тимчасового та випадкового повелителя? Коли Щедрин писав про одного генерала, який «в'їхав до міста Глупова на білсму коні, зпалив гімназію та скасував освіту», то втримався від натяків, що вдячна людність Глупова може проголосити цього генерала «ґеніяльним» реформатором, а його адміністративний експеримент уважати «планетарним». Хто б тоді міг думати, що для «Глупова» знайдеться місце в Європі, де будуть на площах палитися книжки всесвітніх учених під галас та улюкання розбещеної юрби...

А тим часом всі передсучасні суспільні теорії зводилися в своїх загальних рисах до вихвалання та схиляння перед домінуючю ролею людської маси. Ширше шлях «масам»! В «масаж» тільки живе суспільна правда!

Ось вони тепер себе і покказали у весь свій суспільний зріст. І можливо, що ця табунова потреба в збожнюванні «ґеніяльних» вождів є ніщо інше, як відповідь цих самих «мас» на названі теорії:

— Маємо досить «масового свавільства». Хочемо слухатися. Воліємо наказів, яким маємо служняно коритися.

Чи не реакція часом все те, що зараз твориться у світі, на попередню проповідь переважаючого значіння «мас» і повного негування творчої ролі особи?

* * *

Само по собі зрозуміло, що й ми, українці, не можемо залишитися позаду. Мусимо йти в рівень з віком і собі готувати якогось, хоч поганенького «вождя». Але поки-що з цих заходів нічого поважного не виходить і то не тільки тому, що наші претенденти на такі ролі надзвичайно малі на зріст. Суть справи лежить глибше.

У великому масштабі такі рухи можуть зрости лише на ґрунті вже існуючої державної організації. Для їх поширення та розвитку потрібні всі ті умови та гарантії, які даються чи демократичною державою, чи роспорядження державними засобами та відповідним апаратом. Для цього мало мати якусь сторонню субвенцію, встановити провід та видавати крикливий часопис. Мусить бути широка арена всенароднього впливу, який не добувається ніколи безглуздими терористичними актами, доконаними руками обдурених дітей.

Тому-то й українські спроби перенести на наш ґрунт привабливі на зовнішній погляд експерименти інших країн поки-що приводять лише до розбиття і тих невеликих сил, що ми маємо, та до суспільної деморалізації.

Перед нами як в нашій національній праці, так і в державному будівництві лежить широкий та випробований шлях демократії, і всяке збочення з цього шляху для нас віщує грізні небезпеки.

Тому-то я сильно боюся, що наші претенденти на ролі «вождя» по весь час пожинатимуть лише овочі провокації і довго та безнадійно чекатимуть, поки їх вихвалятимуть «геніальними», «незрівняними» і т. ин.

К. Ніко.

St. Jean de Maurienne.

1. IV. 1934.

В. Затонський в ролі виправляча «націоналістичних перекручень» в шкільній справі сов. України

Ще так недавно ім'я М. Скрипника овіяно було на сов. Україні авреолом заслуженого большевика-комуніста, одного з найближчих учнів і товаришів «самого» Леніна, і раптом ім'я його підпало анатеми, як зрадника комуністичної партії. Ту кампанію проти М. Скрипника, яку ще за його життя розпочав сатрап сов. України Постишев, продовжують тепер колишні співробітники М. Скрипника, що у свій час не знали міри в лестощах до нього, як до свого шефа. Отже, справді, доля людська є дуже мінлива.

Здається, нема тепер комуністичного часопису в цілому союзі совітських республік, який би не цькував М. Скрипника, закидуючи йому найстрашніші обвинувачення, що тільки є можливі на сов. Україні, а саме, обвинувачення в тому, що він «слабував на надмірне перебільшення значіння національного питання», що «потурав українському націоналізмові», що «провадив примусову українізацію» і т. д.

Наступник М. Скрипника в уряді народнього комісара освіти В. Затонський поставив своїм головним завданням зліквідувати ті «націоналістичні елементи», які, як висловився його ідейний керівник С. Косіор, «намагалися повести справу так, щоб, прикриваючися фразою про українську соціалістичну культуру, насправді протягувати і зміцнювати українську націоналістичну буржуазну культуру».

І дійсно, за короткий час В. Затонський встиг перевести генеральну чистку апарату народнього комісаріату освіти, і ця чистка прийняла характер повного розгрому багатьох відділів народнього комісаріату освіти. Він-же викрив «контр-революційне коріння «примусової українізації, яку ніби запровадив М. Скрипник, що для того базувався на своїй теорії т. зв. мішаної говірки, а ця теорія полягала в тому, що серед населення промислових центрів і міст сов. України панує мішана говірка, в основі якої лежить українська мова. Під прикриттям цієї теорії М. Скрипник — так твердить В. Затонський — і провадив політику примусової українізації шкіл національних меншостей, особливо російської. Як «ширий малорос», В. Затонський вирішив у першу чергу виправити «націоналістичні перекручення», яких допустився М. Скрипник уживанням своєї теорії мішаної говірки в пристосуванні до росіян. З тою метою В. Затонський видав І. ІV. 1933 р. розпорядження, що викладовою мовою в школах соціального виховання та ліквідації неписьменних та малописьменних повинна бути рідна мова учня, встановлена в спосіб національного визначення, при чому «робітники освіти повинні давати поради», але «робітникам освіти забороняється чинити будь-якого примусу у визначенні мови учня». Однак цього мало. Робітникам освіти прийшли тут на допомогу робітники тракторного Харківському заводу, які, як дізнаємся з

одної статті «Комуністичної Освіти»*), взяли активну масову участь у виїздах на місця для реалізації нової мережі шкіл. До речі вкажу, що Харківський тракторний завод є шефом народнього комісаріату освіти.

Нас не може не цікавити питання, які-ж наслідки дала політика В. Затонського, скерована на виправлення «націоналістичних перекручень» М. Скрипника в шкільній справі.

Насамперед наведу тут дані що-до кількості шкіл за українською, російською та українсько-російською викладовою мовою**).

Кількість шкіл			
Роки	з укр. викл. мовою	з рос. виклад. мовою	з укр.-рос. викл. мовою
1932-33	17.573	974	169
1933-34	17.303	1.172	387

Як бачимо, кількість українських шкіл в біжучому шкільному році в порівнянні з минулим шкільним роком зменшилася на 270 за рахунок збільшення російських і українсько-російських шкіл.

Далі багато промовляє тако-ж таблиця, яка показує відсоток українських учнів до загального числа учнів за два останні роки по окремих областях. Ось ця таблиця***):

Області	Кінець 1932-33 р.	Початок 1933-34 р.
Київська	91,3	90,3
Винницька	90,1	89,8
Чернігівська	93,0	90,6
Одеська	83,5	81,6
Дніпропетровська	88,4	83,8
Харківська	91,4	90,8
Донецька	76,6	71,8

Наведена вище таблиця показує нам, що відсотково кількість українських учнів по всіх областях зменшилася, особливо в Дніпропетровській та Донецькій областях.

Нарешті подам тут таблицю, яка вказує, як у відсотках розподілялися учні окремих національностей до загального числа учнів у великих містах за два останні роки ****).

*) В. Тирін. У боротьбі за нову мережу політичної школи. «Ком. Осв.», ч. 9., жовтень-грудень 1933 р., див. 87 стор.

**) Р. Барун. Мережа й контингенти політехнічних шкіл України в 1933-34 навч. році. «Ком. Освіта», ч. 1, січень 1934, див. стор. 56.

***) Там-же, стор. 58.

****) Там-же, стор. 62.

М і с т а	Українці		Росіяне		Жиди		Німці	
	1933-34 р.	1932-33 р.	1933-34 р.	1932-33 р.	1933-34 р.	1932-33 р.	1933-34 р.	1932-33 р.
Харьків	61,6	72,2	34,4	24,2	2,4	2,0	0,4	0,5
Одеса	55,4	61,0	30,3	23,8	10,9	11,6	2,0	2,1
Київ	58,5	68,2	31,2	20,8	9,1	9,7	0,6	0,7
Сталіне	48,6	51,5	48,7	46,3	0,4	0,5	2,0	1,8
Луганське	74,7	81,6	23,6	16,8	—	—	1,6	1,5
Артем'ївське	88,5	90,9	8,9	6,0	1,1	1,7	1,5	1,4

Як бачимо, зменшення у відсотках кількості українських учнів у всіх шістьох великих містах йде за рахунок збільшення кількості російських учнів. Найбільшу втрату (у відсотках) що-до кількості учнів понесли Харьків і Київ.

Щоб «петлюровці та націоналісти всіх мастей» не кричали про підупад української школи завдяки політиці В. Затонського, услужливі комуністичні освітні діячі, як, напр., автор тільки що згаданої тут статті, запевняють, що часто-густо в перетворенні української школи на російську «винні українські шовіністи, яким вигідне і потрібно довести, що нищують українські школи»*).

На жаль, Р. Барун чомусь не знайшов потрібним дати пояснення цього дивовижного поведіння «українських шовіністів»: при Скрипникові вони намагалися примусової українізації, а при В. Затонському самі йдуть на знищення української школи.

Але все-ж і Р. Барун не заперечує факту русифікації української школи.

Так В. Затонський виправляє «націоналістичні перекручення» свого попередника в шкільній справі.

Ст. Сіропольо.

Шматочки минулого

XX.

Дядько Хведір Матвієвич Лазаревський.

Мабуть це останній шматочок про ту добу, що співається про неї:

А молодість не вернеться,
Не вернеться вона...

*) Р. Барун. Мережа й контингенти політехнічних шкіл України в 1933-34 навч. році. «Ком. Освіта», ч. 1, січень 1934, див. стор. 65.

Передивився і перечитав уже надруковане і побачив, що не згадав ще за де-які постаті, здається мені, дуже кольорові, та за де-які моменти незабутні, хоч і не стосувалися вони до кохання.

І доведеться мені знову повертати назад, до Гирявки.

З батькових братів добре я пам'ятаю Хведора Матвієвича, який по Михайлові Матвієвичу, що помер, коли я ще не народився, був справжній найбільший друг Шевченкові. Варт згадати, що поет змалював Хведора Матвієвича на портреті, подарив йому свого власноручно намальованого портрета з чулим написом, та присвятив йому чудового вірша — «На Різдво» —

Не додому вночі ідучи
З куминої хати,
І не спати лягаючи,
Згадай мене, брате,
А як прийде нудьга в гості
Та й на ніч засяде,
Оттоді мене, мій друже,
Зови на пораду...

Безумовно, що Шевченко не став би іменувати другом та братом аби-яку людину, бо серце поетове знає та чує більш, ніж розум звичайної людини.

За часів заслання Шевченка до Закаспійського краю Хведір Матвієвич допомагав поетові чим тільки міг: і грішми, і щирими листами, і клопотанням перед начальством, бо сам посідав тоді велику посаду з своєрідною назвою «куратора киргизького народу», що кочував по киргизьких степах, які були значно більші від багатьох європейських держав.

Петербурзька влада за тих часів дуже суворо ставилася до всіх прихильників талану Шевченкового.

Отже, сам значний урядовець, Хведір Матвієвич, мабуть, не боявся зіпсувати свою службу «кар'єру».

Теплими словами згадує дядька і в своєму щоденнику Шевченко.

Здається мені, що я не помилюся, коли скажу, ніби Хведір Матвієвич, під впливом творів та самого Тараса Григоровича, за тих часів був інша людина, ніж якою став на прикінці своїх днів.

По смерті поета в грудях урядовця Хведора Матвієвича наче щось обірвалося і на першому плані стала у нього служба. Досягнувши, як тоді казали «генеральського чина», тоб-то «дѣйствительнаго статскаго совѣтника», одружившись з губернаторською дочкою, дядько вийшов у відставку, купив собі досить землі у Гадяцькому повіті, збудував собі хутір в урочищі «Побиванка» та й оселився там господарювати на землі.

У дитинстві я бачив його обличчя тільки на фотографії: у мундурі з хрестами та двома зірками на грудях. І тоді мені вже приходило на думку, яка ж могла бути дружба у Шевченка, колишнього кріпака, заслання, що так настраждався, з цим зовсім недемократичним з зовнішнього погляду «генералом»?

Батько мій, якому Шевченко подарував «Кобзаря» з автографом «Д о б р о м у к о з а к о в і Олександрю Лазаревському від кобзаря Тараса», мабуть за жадні гроші не зфотографувався б у мундурі з орденами та зірками, хоч і було в його досить цього добра...

І якось улітку, надвечір приїхав Хведір Матвієвич до Підлипного у власній колясці, запряженій у четверо «черкесів», добрих коней, що купив він їх на Кавказі й яких мав у себе в Побиванці цілий завод. Приїхав він з меншою дочкою, Ольгою.

Кучер його, що звався (як і більшість усіх кучерів) Іван, оповідав, що зробили вони в одну «упряжку» сто верстов: Побиванка, Липова долина, Ромен, там трохи відпочили, а потім битим шляхом — Хміль, Карabutів, Гирявка, Підлипне.

Брати зустрілися радісно, як зауважив я, обидва схвилювалися, як цілувалися, бо вже давно, давно не бачилися.

А в житті воно часто буває, що як рідні люди розійшлися далеко та надовго, то або забувають один одного, або починають зовсім инакше собі уявляти постать хоч би і рідного брата.

Але тут не було цього.

Брати більше ходили по нашому саду, розмовляючи про те, що цікавило кожного з них.

Я пильно придивлявся до постаті тоді ще мало мені відомого дядька, прислухався до кожного його слова, слідкував за кожним його кроком, й як він їсть, і як говорить, і як сміється.

Нарешті я зрозумів, що досить це була людина гаряча, людина, яка могла захоплюватися, не дивлячися на зовнішній, ніби, зовсім спокійний вигляд.

Ніякого особливого талану в мистецтві Бог йому не дав, але він мав чимале самолюбство і хотів він високо тримати прапор родини Лазаревських, бути не аби-яким сином своєї матері.

Отже звернув він попереду велику увагу на свою службу, бажаючи висунутися тут, зпочатку на киргизьких степах, потім на Кавказі, але головна мета його була повернутися на Україну, збудувати там собі хутір та захазяїнувати не аби-яким хазяїном.

Все це стало за його справжню мету, особливо після того, як померла його перша дружина.

Батько-ж мій ніколи не був та й не мріяв стати за доброго хазяїна, його праця була біля столу, все життя він оддав, щоб зафіксувати науково-об'єктивно минуле України, що й пощастило йому досягти.

З зовнішнього боку Хведір Матвієвич був міцніший за мого батька, хоч і нижчий за нього, а обличчя його дуже подібне до того портрета, що його намалював вуглем Т. Г. Шевченко, цеб-то кирпатенький, товстенький, з маленькими сивими бачками на щоках. З усіх братів Лазаревських був він найподібніший до свого батька, Матвія Іллича Лазаревського, «старого Махтея», як казали Гирявські селяне.

Може і не став би я так багато згадувати за дядька Хведора Матвієвича, як би:

1) не був це єдиний з батькових братів, якого я добре знав,

2) не ставився до нього дуже добре Шевченко. Мала ця людина велике чуття і не могла любити аби яку людину, без темпераментну чи злу,

3) не зальшилася в моїй душі велика поезія тої подорожі кіньми з Підлипного аж до Побиванки, — яку довелося зробити з дядьком Хведором.

Цей «генерал», по суті милий українець, хотів зробити приємне всім нам; між иншим, він запросив мене і сестру Галю погостювати до себе, до Побиванки. І зраділо моє серце, коли почув, що батько дали на це свій дозвіл.

(Далі буде).

Борис Лазаревський.

На новому етапі боротьби.

Постанова про перенесення столиці УССР до Київа на шляху до здійснення.

Поминаючи поки-що самі інтенції цієї постанови, слід зазначити, що була вона досить великою несподіванкою навіть для тих, хто з увагою слідкував за останніми заходами совітської влади в ділянці національної політики.

Причини цієї несподіванссти окреслив в свій час «Тризуб» (з 28. I. 34), констатуєчи, що «ухвала та не в'яжеться з усією політикою окупантів на Україні, їх ставленням до життєвих потреб українського народу, а надто гостро суперечить тому протиукраїнському курсу, що його взято за останній час».

І це може найбільш яскраво одразу вказувало на те, що при сучасному стані річей від постанов XII з'їзду Україні нічого доброго чекати не доводиться. На тому-ж XII з'їзді КПБУ було стверджено, напр., й те, що головною небезпекою на Україні в сучасний мент є... український націоналізм. З цим українським націоналізмом на XII з'їзді закликали боротися з «цілою безоглядністю пролетарської диктатури».

Постанова про перенесення столиці УССР до Київа викликала одначе різні рефлексії.

Для більшости вона стала одразу «поганою москвофільною грою з доброю міною». Де-хто дошукувався в ній уступок українському націоналізмові, а инші знову-ж, виходячи з агресивнссти, яку в останніх часах виказує українська справа на міжнародньому форумі, шукали причин цієї постанови у вимогах міжнароднього положення СССР. Не забракло одначе і таких, у яких, як каже «Діло» (28. II), коротка вістка ПАТ'а до цієї большевицької постанови розбудила сантимент.

«Там, мовляв, не так зле під національним оглядом, коли переносять столицю УССР до осередку українського національного руху, тоб-то до Київа — думали де-які наші настроєві громадяне,—пише

«Діло», — думали не зважаючи на надвичайну інтенсивність кривавої діяльності диктатури Постишева в УССР».

А тим часом самий зміст постанови вже кидав трохи світла на інтенції, які лежали в її підставах.

«Зважаючи на зміцнення основних промислових районів України, створення областей, що полегшують керування цими промисловими районами України (Днібас, Харків, Дніпропетровськ), маючи на увазі потребу наблизити уряд і центральний партійний та совітський апарат до найважливіших сільсько-господарських районів, якими є райони, розташовані на Правобережжі України, а тако-ж для дальшого і швидкого розвитку національно-культурного будівництва большевицької українізації на базі індустріалізації і колективізації, перенести столицю України до м. Києва, що є її природній географічний центр».

Офіційний і короткий текст, який пстрібує далеко довшої «пояснюючої записки».

Маємо їх кілька.

Ось, напр., московський кореспондент «Кур'єра Варшавського» (6. III) в своїй кореспонденції «На румовищах Печерської Лаври» подає не позбавлені і ширшого інтересу інформації.

Для нього, напр., ясно, що поворот столиці України до Києва не стоїть в жадному зв'язку з зовнішньою політикою СССР і що в своїх підставах має він інші причини.

Не подаючи одначе цих причин, він подає заслужуючі на увагу тенденції «певних совітських сфер», які «інспірують в Москві кореспондентів закордонної преси, пояснити перенесення столиці— уступкою українським націоналістичним тенденціям і... бажанням створити ліпші умови для культурної і освітньої праці совітських державних установ».

Це кажеться для «сентиментально настроєного елемента» на зовні.

Зовсім що иншого каже «Комуніст» (21. I). Перенесення столиці це «величезної політичної ваги партійний крок», це «ще один нищівний удар по націоналістичній контр-революції». «Назавжди в минуле пішов старий Київ Шульгиних, Єфремових і Дурдуківських, Київ Печерської Лаври...»

Отже перенесення «столиці» до Києва це не є уступка націоналістичним тенденціям України, це є цілком одвертий новий етап большевицької боротьби на Україні.

«Українська націоналістична контр-революція намагалася Київ протиставити Харькову. Галасом про Київ намагалася вона прикрити свій запальований жовтблакитний прапор, свою службу імперіялістичними інтервентам», — трохи «нервово» скаржиться «Комуніст».

Стремління ослабити вплив цього старого Києва є першою причиною перенесення совітської столиці до Києва.

«Ворога ще не добито, — говорить далі «Ксмуніст», — в шаленій люті проти пролетарської диктатури і переможно розгортаного нею соціалістичного перетворення України ворожі недобитки і далі чи-

нять свою підлу справу, вдаючися до нових засобів і форм опору нашому наступові...»

Звідсіль випливає і друга причина перенесення «центрального партійного та радянського апарату» до Києва, яку «Комуніст» називає «множенням успіхів ленінської національної політики та посилюванням темпів большевицької українізації», згадана постанова — «національно-культурною большевицькою українізацією на базі індустріялізації та колективізації», а Постишев — «розгромом української націоналістичної контр-революції».

Ці головні моменти стоять перед нами, коли ми пишемо ці рядки, моменти зловорожі... Для «Комуніста» це — «нова величезна віха на історичному шляху». Для нас це — «новий етап большевицької боротьби з українською нацією, — як слушно констатує «Діло». — В Харькові пролетаризували Україну, в Київі мають намір її добивати».

«Боротьба в розгарі» — пише «Комуніст». Але вірьмо в випробовану і загартовану віками витривалість українського народу, вірьмо в нашу перемогу і в перемогу нашого правічного старого Київа — Київа Володимира Великого, Петра Сагайдачного і Івана Мазепи.

Боротьба в розгарі... Невгаваюча і інтенсивна праця наша над реалізацією покладених на нас завдань і спільні лави Всеукраїнського Національного Конгресу — най будуть нашою відповіддю на цей новий етап боротьби.

І. Липовецький.

Третя конференція Головної Еміграційної Ради.

(Закінчення).

Резолюція в справах організаційних:

I. Конференція затверджує прийняття до складу Головної Еміграційної Ради Люксембурського Комітету та Шанхайської Громади, надаючи кожній з цих організацій по одному голосу, і висловлює побажання про дальше поширення складу Головної Ради.

II. Заслухавши звідомлення президії про повноваження, видані п. Марголіну репрезентувати перед урядовими та громадськими чинниками Сполучених Штатів українську політичну еміграцію, затверджує ці повноваження і висловлює п. Арнольду Марголіну подяку за його користну працю.

III. Конференція затверджує уповноваження, видане президією Головної Ради п. Опадчому у Шанхаї, бути представником у Китаю.

IV. Заслухавши звідомлення про створення, відповідно до ухвал другої конференції, союзів українських еміграційних Громад у Болгарії та Югославії, третя конференція широко вітає нові центральні українські організації і висловлює сподіванку, що праця їх буде розвиватись в тісному порозумінні з Головною Радою.

V. Конференція звертає увагу президії Г. Е. Ради на необхідність систематичної інформації про діяльність президії.

Резолюція в справі національного податку та членських внесків:

а. Третя конференція ухвалює розпочати систематичну пропаганду ідеї національного податку серед політичної еміграції та серед українців західних земель та Америки, улаштовуючи відповідні віча, роз'яснюючи значіння такого податку та його мету, поширюючи відповідні відозви та заклики Головної Ради, упорядковуючи систему збирання податку шляхом призначення на певну кількість людей і на відповідну місцевість своїх збирачів.

б. Розмір національного податку встановити у висоті фр. 2.50 — 15 ам. цент.

в. Розмір членських внесків доручити определити президії в згоді з організаціями.

Резолюція в справах культурно-просвітніх:

Третя конференція звертає особливу увагу на культурно-просвітню працю серед еміграції і поновлює шосту резолюцію другої конференції про необхідність тісного контакту між культурно-просвітньою комісією та інститутом позашкільного навчання. Конференція вважає тако-ж кінечним:

а. Організацію лекцій як на біжучі політичні, так і культурно-просвітні теми по громадах і зокрема в Болгарії та Югославії;

б. Розсилку по Громадах в міру можливости існуючої української преси;

в. Утворення щотижневої української газети;

г. Видання брошур і книжок українською мовою, якіб могли підтримати дух еміграції і розуміння своїх завдань;

д. Підтримувати існуючі і сприяти організації нових дитячих шкіл серед еміграції;

е. Для успішного переведення культурно-просвітньої праці конференція доручає президії в разі потреби звертатися до відповідних наукових установ та просвіт.

Резолюція в справах матеріального становища еміграції та Офісу Нансена.

Заслухавши звіт президії Головної Ради про працю Офісу Нансена та про правне й матеріальне становище еміграції, а тако-ж доклад голови Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції п. Шумицького та доповідь голови Центр. Комітету у Варшаві п. М. Ковальського про становище української справи в Женеві, третя конференція постановляє:

1. Скласти рішучий протест до Офісу що-до систематичного нехтування ним інтересів української еміграції;

2. Доручає своїм представникам винести вотум недовір'я представникам Дорадчої Ради у Офісі та у міжурядовій і фінансовій комісіях, які систематично ігнорують інтереси української еміграції. Вимагати нових виборів цих представників по національностях;

3. Вважає конче потрібним відновлення шкільної підкомісії;

4. Констатуючи, що скарбниця Офісу вичерпана, настоює на відновленні фінансової підкомісії;

5. Висловлює своє обурення з приводу того, що кандида-

тури Головної Ради, розглянуті і рекомендовані вже підкомісією на чолі з п. Маєнзі, не були поставлені на обговорення комітету, який, згідно з пропозицією росіяв закрити доступ для нових організацій до комітету, примініє цей принцип до кандидатур давніших, порушуючи таким чином принцип, що закон не повинен мати поворотної сили;

6. Підтримує принцип, запропонований на дорадчому комітеті Головною Радою в 1933 році весною що-до фінансів, а саме: щоб фонди Офісу вважалися тільки гарантією позик, які по окремих країнах мають робити місцеві кредитові установи у порозумінні з Офісом та доручає президії удатися до Офісу з новим закликом цю пропозицію знову розглянути і провести в життя.

7. З огляду на тяжке матеріальне становище еміграції і неможливість вільно переїздити з одної країни до другої, обмежень в більшості країн права на працю, третя конференція ухвалює створити окрему фінансову комісію, яка має розробити проєкт організації кредиту для еміграції та передати цей проєкт президії Головної Ради на розгляд для виконання.

8. З огляду на небувалі труднощі в приміщенні на працю української емігрантської інтелігенції, конференція просить Головну Еміграційну Раду посилити акцію по приміщенні на працю українських емігрантів інтелігентів в напрямі віднайдіння для приміщення їх на працю нових теренів.

Резолюція про пам'ятку книжку емігранта.

Головна Еміграційна Рада висловлює побажання, щоб усі організації, які об'єднані навколо неї, завели для членів української організованої еміграції спеціальні реєстраційні книжки — «Пам'ятку Українського Емігранта».

В загальних рисах ця пам'ятка мала б містити всі ті дати й відомості, які мають в звичайних паспортях;

Ті головніші постанови загально-еміграційних з'їздів, а також і місцевих по окремих країнах, які підлягають виконанню кожним членом української еміграційної родини; і нарешті спеціальні сторінки, де мали б наліплюватися марки, або записуватися ті внески, які той чи інший емігрант вносить на різні еміграційні, національні, культурні та інші справи.

Резолюція про підтримку Музею Визвольної Боротьби і Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

Головна Еміграційна Рада на своїй конференції в Празі в р. 1934, познайомившись докладно з розвитком та чинністю Музею Визвольної Боротьби України, вважає своєю повинністю звернути увагу українського громадянства на велике національне значіння Музею, як рівно-ж і на його потреби.

Найбільшою акцією Музею в цей час є збудування власного Українського Дому в Празі. Інтереси справи вимагають, щоб ця акція була закінчена чим скорше. Головна Еміграційна Рада закликає українську національну еміграцію цілого світу без різниці політичних переконань, релігійної і партійної приналежності та риторіяльного походження не відкладаючи прийти на допомогу Музеєві в цій справі.

Головна Еміграційна Рада кличе всі еміграційні організації Європи, Америки й Азії вписатися в добродії Музею Визвольної Боротьби України (пожертви від дол. 25) або в фундатори Українського Дому в Празі (пожертва від дол. 10) і протягом

найближчого часу перевести серед усіх своїх членів збірку пожертв на музейний дім.

Головна Еміграційна Рада певна, що не буде ні одного українця-емігранта, який би зволікав із своєю жертвою на цю загально-національну ціль.

На пропозицію п. І. Косенка конференція одногосно підтверджує, що повища резолюція в справі Музею Визвольної Боротьби в однакській мірі відноситься до Бібліотеки ім. С. Петлюри у Парижі, яку ціла еміграція і всі українці мусять підтримувати, як пам'ятник своєму національному героєві і огнище української культури на чужині.

* * *

Після прийняття резолюції конференція приступає до виборів, результати яких було вже подано в попередніх числах «Тризуба».

Були й урочисті моменти на конференції. Голова вітав присутніх гостей з Галичини (ред. «Діла» д-ра Мудрого та посла д-ра Макарушку) і з Буковини (був. сенатора, нині посла д-ра В. Залозецького), яких конференція зустріла оваційно. Дуже гаряче вітала конференція п. В. Прокоповича та проф. О. Лотоцького, які прибули на її відкриття. Голова при цьому відмітив усім відоме значіння В. К. Прокоповича в нашому державно-національному житті та невтомну працю О. Г. Лотоцького (директора Українського Наукового Інституту у Варшаві), голови першої конференції Головної Еміграційної Ради. В дальшій промові голова відмітив, що Інститут дав до розпорядження Головної Ради свої видання для розповсюдження їх серед громад, і за це склав директорів Інституту щире подяку.

В імені президії запропонував проф. Шувльгин вислати подяку за гостинність та підтримку еміграції панові Президентові Масарикові, побажавши йому ще довгі літа служити своєму народові, слов'янству та світовій демократії. Вся зала при тому встає і довгими оплесками дає свою згоду на цю телеграму. Так само дякує конференція міністрові закордонних справ ЧСР д-ру Бенешові та міністрові внутрішніх справ д-рові Черному, що дали змогу нашій конференції спокійно відбутися всі свої наради.

Відразу по тім голова пропонує вислати привітання панові Головному Отаманові Андрію Лівичькому, як чільному представникові державного центру та невтомному борцеві за визволення України, та побажати йому сил і здоров'я, щоб довести нашу справу до перемоги. Конференція стюючи довго плескає, вітаючи тим Головного Отамана.

Серед ріжних привітань відмітити треба лист проф. Арнаудова, голови Болгаро-Українського Товариства, вірного друга України. Конференція одногосно доручила президії вислати привітання проф. Арнаудову.

Справи вичерпані. Конференція дякує головуєчому генералові Сальському за енергійне проведення зборів, а ген. Сальський відповідає стислою промовою, в якій в свій черед дякує конференції за виявлену дисципліну та вітає її з результатами її праці.

— Шлях наш ясний і певний, ми знаємо, куди ми йдемо, і певні в тому, що доведемо нашу боротьбу до переможеного кінця, — закінчує свою промову ген. Сальський.

Під загальні оплески третя конференція закінчується.

Увечері потім відбувся чай, організований Головою Еміграційної Ради та головами місцевих організацій. Завдяки допомозі пані З. Мірної прийняття дуже вдалося. На жаль, з технічних причин довелося обмежити кількість присутніх цифрою сорок. Крім всіх членів конференції, було запрошено почесними гостями — пана Президента Андрія Лівичького, що на день заїздив до Праги, В. К. Прокоповича, О. Лотоцького, академіка С. Смал-Стоцького, ректора Г. Іваницького, проф. Д. До-

рошенка, проф. В. Садовського, проф. О. Бочковського, В. Іваніса та ще кількох місцевих діячів. Побували на цьому прийнятті гості з Галичини та одинокий нині посол українців в Букарешті Володимир Залозецький. Жадних промов не було, але не треба додавати, скільки цікавих розмов точилося протягом двох-трьох годин, де зібралася справжня еліта українського громадянства, яку по-за винятковими умовами з'їздів рідко де-коли можна в такому складі бачити. Було запрошено і кілька пань, а саме, крім вже згаданої п. З. Мірної, були на прийняттю: пп. М. Дорошенкова, М. Славінська, Л. Садовська, М. Яковлева, що ще більше сприяло успіху вечера.

Цим закінчено було конференцію, але делегати ще не відразу роз'їхалися і відбули чимало цікавих нарад по-між собою і з членами президії.

Лист із Праги.

Партійне життя на еміграції взагалі занепало. І явище це цілком природне: немає тих мас, тих груп населення, на які партії спіраються, речниками інтересів яких вони являються.

Крім цих загальних для всієї еміграції обставин, на діяльності українських соціалістичних угруповань не могла не одбитися та глибока криза, яку останнім часом переживає соціалізм усередині, зазнаючи разом з тим і тяжких ударів назовні.

Та симптоми оживлення, які виявляються в нашому еміграційному житті на протязі останнього року, зачепили свім впливом тако-ж і соціалістичні кола української еміграції. Починає там спостерігатися певний рух, починають виявлятися тенденції вийти по-за межі своїх вузько гурткових справ на ширший національний і громадський терен. Природне, що симптоми цього оживлення в першу чергу помічаються в Чехословаччині, де згурпована найбільша частина соціалістично настроєних елементів нашої еміграції. Недавно засновано там соціалістичний клуб, який об'єднує українських с-рів і с-деків і який, як здається, має своїм завданням після того, як його організатори порозуміються відносно своїх основних завдань, одчинити свої двері для ширшого громадянства; мається отже ніби на увазі в дальшому розпочати роботу серед кол, які з існуючими нині соціалістичними гуртками організаційно не являються зв'язаними.

Це оживлення діяльності українських соціалістичних кол і можливий початок ними ширшої акції викликає певні міркування.

Очевидно, кожна активність, кожен рух — ліпші, ніж оспалість, занепад і нидіння. З цього погляду початок певної активності в соціалістичних колах, спроби виходу соціалістів по-за вузькі межі своїх гуртків можна тільки вітати. Тим паче можна вітати цей факт, що, як по зазубють приклади західно-європейського життя, соціалізм може бути конструктивним національним і державним чинником. Наведемо хоч би приклад конструктивної роботи соціал-демократії в Чехословаччині, яка своєю діяльністю так багато спричинилася до скріплення Чехословацької держави. Але звичайно *conditio sine qua non* позитивної ролі кожної партії, а тим самим і соціалістичних, в національному житті являється підпорядкування партійних інтересів вищим вимогам власної нації і держави.

Визнаючи отже, що спроби початку активності українських соціалістичних кол можуть дати позитивні результати, ми з інтересом будемо приглядатися, в які конкретні форми вил'ється і якого конкретного змісту набере ця збільшена соціалістична активність.

Мусимо проте констатувати, що цей зріст соціалістичної активності розпочинається аж надто пізно. Само собою, що краще пізно, ніж ніколи. Але не можна не відмітити, що соціалісти ізоляцією в межах своїх вузь-

ких гуртків втратили в останні роки дуже багато на шкоду не тільки собі, але й загальній національній справі. Були ми свідками на протязі останнього часу зросту агітації з боку т. зв. «націоналістів» з-під знаку «Проводу», перейняття частини нашої молоді і еміґрації фашистівськими і антидемократичними настроями виразно деструктивного характеру. Можна сказати, що участь соціалістів в акції, яка провадилася проти «націоналістичного» руху, була мінімальною: вони були відсутні.

Очевидно, це опізнання активності соціалістичних сил має свої причини. Адже-ж соціалістичний табор не є чимсь єдиним: панувало, а може й зараз панує там велике розбиття. Минаючи поділ соціалістичного табору на с-деків і с-ерів, треба мати на увазі, що самі с-деги є тепер розбиті на дві фракції, а дві фракції с-ерів злучилися в одну течію лише останнім часом. Треба було отже соціалістам довгого часу, щоб їх розрізнені фракції знайшли спільну хову.

Будемо тепер чекати, якою буде ця спільна мова соціалістичного табору. Чи переможуть у визначенні його спільної лінії принципи трудової демократії, від яких ще й досі не відмовилися українські с-ери, чи принципи демократії в європейському зрозумінні, на яких до сього часу стояли українські с-деки? Чи стане український соціалістичний табор во ім'я співробітництва з другим Інтернаціоналом, в якому репрезентовані українські с-дени, на лінію примиренських позицій що-до Москви, чи обере шлях конструктивної творчості і роботи?

На разі це лишається невідомим. Коли б український соціалістичний табор належно урахував і практику західно-європейського соціалізму і наше сучасне національне становище, міг би він знайти ті шляхи, при яких його робота мала б корисне національне значіння. Не третячі надії, що такі шляхи можуть бути віднайдені українськими соціалістами, з інтересом чекаємо, що дасть теперішній початок оживлення в їхніх рядах.

Пражанни.

Лист із Ужгороду.

Національна маніфестація Підкарпаття —
ювілей о. Августина Волошина.

17-го березня с. р. святкували ужгородські народовці 60 роковини народження о. Августина Волошина.

Ім'я Августина Волошина нерозривно зв'язане на Підкарпатті з народовецьким (українським) рухом, яким від самого початку відродження керує цей невтомний народний провідник занедбаного, тешого підкарпатського громадянства хоче відзначити 60 роковини А. Волошина ширшим громадським святом — відгукнулись на те одразу-ж свідоміші околиці. Та великою вже несподіванкою було для ювілейного комітету, коли те свято перетворилося згодом у правдиву всенародню маніфестацію. Найдальші, найглухіші околиці бодай ширим листовним привітом відгукнулись до ювілята. Більші центри або улаштували у себе самостійні свята, або прислали до Ужгороду своїх заступників з адресами, грамотами та дарунками. Відгукнулась і Галичина, і наша еміґрація. Згодом і ювілейному комітетові, і самому ювілятові стало ясним, що тут народня стихія святкувала вже не лише уродини свого заслуженого і улюбленого провідника, але перетворила це свято у свято тої ідеї, для якої поклав стільки праці та яку може її висунув уперше виразно А. Волошин.

17-го березня Мійський театр був до берегів переповнений святочною публікою, серед якої виднілись мальовничі убрання гуцулів, що прибули на свято аж з далекої Ясіні та Рахівщини. Ложі переговорнені були представниками міста, організації та почесними гостями. Країня ліва ложа

гарно удекорована, була призначена для ювілянта та його дружини, в ложі напроти сидів мукачівський єпископ А. Стойка і представники Капітули.

Свято відкрив промовою д-р М. Бращайко, який і сам багато попрацював разом з ювілянтом коло народнього відродження. Д-р Бращайко, підносячи заслуги А. Волошина, згадав ті часи, коли забуте Богом і людьми Підкарпаття після розвалу монархії стало на роздоріжжю і не знало, куди йому прихилитись. Згадав, як А. Волошин в ті часи мріяв і старався злучити Підкарпаття з усім нашим народом, але побачивши згодом, що то була на ті часи недосяжна мрія, вибрав молоду Чесько-Словацьку державу за найнадійнішого сусіду і дбав про злуку з нею. Згадав, як вже після злуки загрожувало Підкарпаттю зменшення його території прилученням Ужгороду і його околиць до Словаччини та перенесенням головного осідку до Мукачева. В ті часи А. Волошин був послом і всіх своїх сил приклав, щоб того не сталось, а на знак протесту проти такого безправства склав був і свій посольський мандат. Лише завдяки його рішучості був Ужгород відвонований. Підкреслив промовець, як у кожний рішучий момент народнього життя о. А. Волошин завше був першим і найенергійнішим оборонцем народніх інтересів. Майже всі культурні організації Підкарпаття повстали з ініціативи А. Волошина. В той же час працював ювілянт і як письменник, і як педагог. З під його умілої руки вийшли сотки свідомих народніх учителів, що понесли його ідеї в народ.

Після промови хор жіночої учительської семінарії заспівав кантату на честь ювілянта, а потім відбулися вправи під спів хору вихованок сиротинця, якому минулої осені А. Волошин, не звертаючи уваги на свої досить значні матеріальні клопоти, подарував будинок. Публіка до сліз була зворушена сценкою-привітом малих сиріток, що прийшли привітати свого «тата».

Далі йшли устні промови та писемні привіти. Цікаво, що мабуть уперше на Підкарпатті так виразно і стільки разів було повторене ім'я українець, український народ, що на цей раз замінило традиційне «русин», «русинський» чи «руський». Гуцульщина передала ювілянтові через свого представника п. Клемпуша привіт від усього українського народу Гуцульщини, а грамота їх була прикрашена гарним тризубом. Лише перераховувати, не то щоб подавати зміст промов і писемних привітів, забрало б багато місця. Писемних привітів було більше 500. Прийшла привітня телеграма і від п. президента Чехословацької республіки Т. Г. Масарика. Цікаво, що цей привіт написано українською мовою і фонетикою, тоді як земський президент Підкарпаття А. Розсипал привітав ювілянта листом, писаним чеською мовою. Прийшов ювілянтові привіт і з Риму через праського нунція о. Дурі, разом з благословенням Папи Римського. Всі Галицькі українські організації широко вітали ювілянта та дякували йому за його невтомну працю над освідомленням нашого народу. З Парижу прийшло привітання від В. Прокоповича, що вітав ювілянта, як наддніпрянець. Вітали і американські українці та емігранти майже всіх європейських країн.

Перед закінченням свята ювілянт подякував усім присутнім представникам і гостям за зроблену честь та просив передати всім тим, хто його згадав, його подяку за увагу і виявлене признание. Підкреслив ювілянт, що він розуміє, що це свято не лише його, але головне свято тої ідеї, для якої він жив і працював та хоче й далі працювати.

Хор мужської Учительської Семінарії, якої директором є о. А. Волошин, закінчив свято кантатою «Слава тобі» та трикратним «Многая літа».

Присутні народовці розходились з свята горді перемогою своєї ідеї, а багатьох, ще може «не твердих», заставило мабуть це свято глибоко задуматись.

Х. К.

З життя й політики.

— Підготовка до весняного засіву. — Реформа совітського апарату.

Дві справи стоять на порядку денному в житті совітської держави на протязі останнього часу. Одною з них є традиційна ударна кампанія з приводу весняного засіву, другою — питання реорганізації совітського апарату, яке стало на чергу в зв'язку з постановами останнього партійного з'їзду. На цих найактуальніших справах сучасної совітської дійсності ми спинимося в нашому огляді.

* * *

Висунення на чергу дня з такою активністю і підкресленістю, як це робиться тепер, справи весняної засівної кампанії для того, хто читає совітську пресу в добрій вірі до того, що там пишуть, може справити вражіння несподіванки. Після десятків і соток статтів про організаційне і господарське скріплення колхозів, після урочистого оповіщення, що «феноменальний урожай» останнього року досягнуто завдяки високій налагодженості колхозного господарства, раптом виявляється, що для переведення засівної кампанії, самих звичайних і нормальних робіт в сільському господарстві знову доводиться мобілізувати всі сили і весь апарат. Видно, що з налагодженістю колхозного господарства справи стоять зовсім невесело, що справжній стан колхозів дуже відбігає від того, що пишуть про нього в совітській пресі.

Заходи для організації засівної кампанії цей рік висунено подвійні—господарського і політичного характеру. На перших ми ширше спинятися не будемо; в цій галузі большевики нічого нового цього року не вдумали — те саме соцзмагання між окремими районами, та сама традиційна на весні збільшена увага до коня, ті самі заклики до піднесення дисципліни і продукційности праці.

Цікавіші доклади політичного характеру, які цього року розпочаті в дуже широкому масштабі. В ч. 50 «Правди» з 20. II оголошено стверджений урядом проєкт зразкового договору між машинно-тракторними станціями і колхозами відносно виконання МТС в колхозах сільсько-господарських робіт. Як відомо, порядок, який обов'язував колхози зав'язувати з МТС договори про виконання останніми с.-г. робіт для колхозів заведено минулого року; при цьому винагородження МТС визначалося в залежності від розмірів урожаю в кожному колхозі. В цьому році порядок винагородження МТС змінено; колхози будуть поділені по розмірах урожайности на кілька категорій і розмір винагородження, яке виплатить в натурі колхоз, буде залежати від того, до якої категорії його буде зараховано. Само собою, все-ж буде залежати від того, як будуть переводити зараховання колхозів до окремих категорій по урожайности, бо колхози вищої категорії урожайности будуть віддавати збіжжя більше. Проте совітська преса використовувала цей декрет, як вияв величезного добродичства совітської влади, заявляючи, що селяне МТС будуть платити менше, ніж торік. Чи буде воно так, покажуть факти майбутнього, а тим часом декрет використано, як засіб для підготовки і засівної кампанії.

За цим декретом пішли інші заходи уряду. Постановою СНК СРСР і ЦК ВКП(б) з 27-II («Правда» ч. 58 з 28. II) знято з колхозників і одкоосібників недоїмки 1933 року і розстрочено на три роки сплату позичок збіжжєвих, насіннєвих і продовольчих з тим, щоб що-року сплачувалася третина позички.

В Дніпропетровську область виряджено для агітації на користь весняного засіву самого Калініна; на з'їзді голів сілсовітів області з про-

мською виступає ставлення Сталіна секретарю обкому Хатаєвич, який робить дуже цікаві заяви політичного характеру. Щоб підкреслити важність цих заяв, їх друкує текстально «Правда», при чому підкреслює, що з'їзд голів сільсовітів в Дніпропетровській області має зовсім не випадкове значіння. Хатаєвич в своїй промові, між иншим, говорив слідує: «В де-яких випадках майже цілий вибраний склад сільсовітів вибув. Виборність сільсовітів в зв'язку з тою класовою боротьбою, яка у нас провадилася останні роки, була порушена. В цих умовах в багатьох випадках не дуже додержувалися всіх правил виборності і демократії. Весь чужий елемент і куркульських агентів, які попролазили в совіти, доводилося викидати звідти без всяких перевиборів. Тепер ця перебудова в основних рисах закінчена». Отже тепер совіти мусять скріпити совітську виборність, встановити найтісніший зв'язок з виборцями, суворо додержуватися законів («Треба», — мовляв, — «прищепити пошану до особи нашого робітника і колхосника, пошану до тих прав, які дають їм совітські закони»).

Совіти тепер мусять розпочати боротьбу за культурне і господарське піднесення села, для цього їм мусять бути забезпечена незалежність і ініціатива («Правда», ч. 72 з 18. III).

Таким чином підготовка до весняної засівної кампанії політично переводиться дуже широким фронтом: од скасування недоїмок загальносоюзним центром, до обіцянок демократії (очевидно світської) і виборності його агентами на місцях.

Може де-хто в цих заявах захоче побачити початок політичної весни в совітській державі. Ми будемо обережнішими: всього на всього надійшов час весняного засіву.

* * *

Безнадійна дезорганізованість, заплутаність і непрацездатність совітського державного апарату примусили владу зробити ще одну спробу його реформи. Виксуючи план, намічений XVII з'їздом ВКП(б), ЦК ССРСР і СНК ССРСР видає 15. III постанову про організаційну перебудову в обсягу совітського господарського будівництва («Правда», ч. 74). Подасмо головні точки цієї постанови. Вона наказує: 1. ліквідувати функціональну систему, 2. збільшити права і обов'язки місцевих, обласних, краєвих і республіканських органів в обсягу розвитку місцевої промисловості і сільського господарства; 3. скоротити число трестів і ліквідувати об'єднання; 4. ліквідувати колегії, збільшити права і обов'язки керівників окремих установ, зміцнити принцип єдиноначальності, 5. зменшити штати окремих установ на 10-15 відс. проти 1933 року. Хто пам'ятає совітську історію останніх років, той пригадає, що ця спроба реформи совітських установ не є першою. Думаємо, що буде вона й не останньою. Не підлягає сумніву, що в де-яких точках своїх остання совітська постанова має багато раціонального і доцільного. Скоротити і зробити більш гнучким і працездатним совітський апарат є крайня потреба. Але питання, чи в силах совітської влади перевести цю реконструкцію. Досі з подібних спроб нічого не виходило. Совітська влада тих культурних і підготовлених людей, які не за страх, а за совість могли б виконувати її плани, як показали попередні спроби реформи подібного характеру, не мала. Не думаємо, щоб станвище на сьогоднішній день змінилося на краще. Через те ми певні, що цей декрет чекає доля його попередників. Він буде виконаний лише на папері і якогось значнішого поліпшення роботи совітських установ не дасть.

В. С.

З преси.

Українські газети («Діло», ч. 80 з. 27. III й ин.) за совітською пресою наводять довгий реєстр тих установ, які вирішено вивести з Києва в зв'язку з переносом туди столиці. Багато тяжкого й прикрого доведеться ще зазнати старому Києву від цієї реформи. В першу чергу окошилася вона, як бачимо, на українських наукових і культурних установах. Та й дивного нічого немає: мають вони поступитися місцем для інших, адже не слід забувати, що столиця України це «великий центр»... жидівської культури.

* * *

Недавно один з наших співробітників спинявся на тій «сердечності», яка останнім часом запанувала в відносинах між Москвою та її сусідами. «Социалистический Вестник» в листі з Москви (ч. 4-5 з 17. III) наводить кілька, не позбавлених цікавості, до того ілюстрацій:

«В дипломатичному світі скоївся допіру невеличкий скандал. Турецька влада вияснила, що під час перебування в Туреччині совітських гостей на чолі з Ворошиловим, не зважаючи на «сердечні промови» й запевнення в дружельюбності, агенти совітської воєнної розвідки скупали «по підходящій ціні» турецькі стратегічні глани. Тепер доконано арештів. Скандал не придбав більшого розголосу тільки через те, що воєнна розвідка ССРСР повідомила, що, за її відомостями, такою-ж роботою і в ті-ж самі дні «сердечної гостинності» займалися і офіцери турецького штабу».

* * *

В чіх руках кооперація на Україні?

Одповідь на це питання знаходимо в «Вістях» (ч. 57 з 10. III).

Газета подає звістку про кінець роботи «VI всеукраїнського з'їзду споживчої кооперації»:

«З'їзд обрав новий склад правління Вукоспілки — 35 чол.»

Ось їх імена:

«Кузьменко, Горшкоронд, Русаков, Мондрус, Солонко, Гринько, Болотний, Хасін, Глузберг, Бляхер, Бялік, Плакунов, Колесніков, Вайсман, Фейгін, Капцан, Сизранський, Смілянський, Шевцов, Венгер, Журбін, Горловський, Баканурський, Брук, Логінев, Сурвило, Павлов, Баркан, Певзнер, Скотаренко, Ліонов, Штангей, Шілін, Кириченко і Семешко.»

Ревізійна комісія:

«Тіліс, Лехов і Блохін».

Кільки українських прізвищ тснуть у псовіні чужих. Совітським

журналістам, що так кохаються в статистиці, так детально вираховують процент українців у партії і так пишаються його зростом, повідомлення «Вістей» дає нетрудне, хоч і неприємне завдання: вирахувати відсоток українців в керуючих органах «української» кооперації.

* * *

«... Слід підкреслити надзвичайно велику енергію й послідовність, з якими українські «самостійники» намагалися як можна повніше відірвати і як можна далі відвести українську мову від «русского литературного языка». Розрахунок був вірний: культурно-язикове відокремлення витворює багатий ґрунт для відокремлення політичного. Тому діяльно вигадували зовсім нові слова; дбайливо заміняли слова, східні з «русскими» літературними або однакові з ними — словами польськими, латинськими, німецькими. На те, щоб вигадувати нові слова й заміняти с в о і (! розстріл наш. *Ред.*) чужими, творено спеціальні комісії; за кожне нове й позичене слово платилося спеціальну винагороду, а щоб закріпити словесні новотвори... видавався український словник. Одночасно до потреб «самостійної» пропаганди пристосовували історію «Южной России», творилися нові теорії про племенне походження українців, старанно вишукували й викохували різниці між «обще-русским і южно-русским» мистецтвом і т. д.»

Чимсь давнім ніби знайомим і вже забутим віє від тієї цитати. Так неначе взято її з відомої свого часу книжки Щоголева: «Южно-русский сепаратизмъ и борьба съ нимъ». Так колись, год 30-40 тому писав недоброї пам'яті «Киевлянинъ». А тим часом слова ті зовсім свіжі: надруковано їх в березні цього року в числі 3 «Вестника Кретьянской России» — «Знамя России», і належать вони не Флоринському чи Пихнові не сучасним реформаторам української мови — Косіорові та Кагановичеві, що їх твердження вони лише слухняно повторюють, а проводиреві тієї «крестьянской России» С. Маслоу. Через його статтю, присвячену «українським сепаратистам», що проїї напрямок і основну думку говорить самий заголовок:

«На опаснейшем фронте»,

тоб-то на Україні, червоною ниткою проходить тривога про

«государственное единство России»,

якому загрожує

«самостийная» пропаганда, идущая внутри России и среди южно-русской эмиграции».

Сама термінологія яка соковита й запашна, хоч і неоригінальна та застаріла! Одні оці: «сепаратизм украинский», «южно-русская эмиграция» чого варті! Мова у московських реакціонерів, лібералів, радикалів, соціалістів, комуністів що-до нас — одна. І до тієї гами фарб, що ними назовні мальовано російський імперіялізм, — чорної, білої, червоної, можна додати ще одну: зелену*).

І всі ті різнокольорові назверх, а в суті своїй однаковісенькі

---

*) Нова «крестьянская» Росія взяла за кольор свого прапору—зелений.

Росії об'єднуються проти нас. Об'єднує їх «на найнебезпечнішому фронті»

«тривога й боротьба за своє існування. Останньому загрожуватимуть не тільки «самостійні» сили самі по собі, але й сили зовнішні, з якими «самостійники» всіх назв у ж е (розстріл автора) знаходяться в зв'язку».

Виходячи з

«цієї потреби в самообороні»

на початках свого оновленого існування, на переконання С. Маслова,

«Росія не буде, не може бути ні федеративною, ні демократичною».

Що до цього жадних сумнівів не маємо, але то нас мало обходить: це внутрішня їх справа.

Христос Воскрес!

З Великоднем усіх знайомих щиро вітають є. і В. Прокоповичі, протоієрей І. Бриндван, І. Косенко, М. і С. Нечаї, І. Рудичів, О. і І. Гораїни, Ю. Яковлів, які склали замість візитів і карток свою пожертву на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри у Парижі.

Хроніка

З життя укр. еміґрації.

У Франції.

— З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяці січень і лютий р. 1934 поступили такі пожертви: від пп. Козлова та Гриценка — 10 фр., від п. Романа Іщука з Рівного збірка на підп. лист — 134.30 фр., Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції — 30 фр. та від Олеси й Миколи Рибачуків — 11.40 фр., проф. Ст. Сірополка (Прага) — 7.50 фр., інж. Макаренка (ЧСР) — 15.05 фр., С. Качури (Париж) — 15 фр., В. Прокоповича — 20 фр., Укр. Центр. Комітету в Польщі — 279.60 фр., Б. Бокітька — 20 фр., Ом. Мельника з Китаю — 20 фр., М. Горлока — 10 фр., Укр. Громади в Крезо — 17 фр., Дм. Геродота з Румунії — 116 фр., через п. В. Філоновича від пп. Ставінського та Каралупа — 17.40 фр., Як. Танцюри (Варшава) — 7,70. Від початку року всіх пожертв — фр. 730.95.

За ці-ж два місяці одержано книжок та інших дарів від: Т-ва «Просвіта» в Буенос-Айресі — 1 кн., В-ва «Укр. Бібліотека» у Львові — 2 кн., Укр. Громади в Оден-ле-Тіші — 5 світлин, від Ред. «Тризуба» — 16 кн. і дві світлини, від. п. Закоморного — 1 кн., п. Х. Якимчука — 1 кн. та 1 журн., п. Н. Смохини — 1 кн., п. І. Зубенка з Коломиї — 19 кн., Наук. Інститута в Варшаві — 1 кн., Ред. «Вістника» із Львова — 1 кн., проф. С. Сірополка — два рукописи автобіографії пок. М. Левицького та пок. В. Леонтовича, п. М. Забіли з Істанбулу — 7 чч. газет, В-ва «Світ Дитини» — 1 кн., п. Й. Кастанье — 1 кн., п. Л. Янушевича з Праги

— 13 світлин, Л. Перфецького — 2 кн., п. Дм. Андрієвського з Брюсселю — 1 кн. і 1 журн., та від п. В. Прокоповича — альбом гербів українських гетьманів.

— За місяць березень поступили пожертви друками від: п. Л. Янушевича (Прага) — три світлини, Х. Якимчука (Париж) — 1 кн., Л. Перфецького (Париж) — 2 книги. Секретаріату Європ. Об'єднання укр. організацій на чужині (Брюссель) — 1 кн. і 1 ч. журналу з українкою, В-ва «Укр. Бібліотека» у Львові — 1 кн., п. І. Косенка (Париж) — 29 кн., В-ва «Світ Дитини» у Львові — 1 кн., Ред. «Тризуба» — три кн., Наукового Інституту у Варшаві — 1 кн., полк. Порохівського з Румунії—дві світлини.

— З нагоди свят Великодніх поступили пожертви на Бібліотеку ім. С. Петлюри замість привітань та поздоровлень від: п. Горайна — 10 фр. п. Рудичева — 10 фр., п.-о. І. Бриндзана — 20 фр., п. І. Косенка — 15 фр., п. В. Прокоповича—20 фр., п. С. Нечая—20 фр., п. Ю. Яковлева—10 фр.

Всім жертводавцям та прихильникам Рада Б-ки складає свою подяку.

— Доклад ген. Богомольця на тему «Український рух у Черноморській флоті в 1917 році» відбувся з ініціативи Української Громади в Парижі 31 березня с. р. в помешканні редакції «Тризуба».

— З життя Філії В-го Т-ва в Ліоні. В неділю 25 березня в Ліоні уповноважений Т-ва підполк. Таран прочитав в помешканні Української Громади догляд на тему «На Україні та про Україну». Доклад пройшов при великій кількості слухачів і викликав живе зацікавлення.

— Доклад п. Карбовського. 25 лютого с. р. від-

бувся в Парижі доклад п. Карбовського на тему «Сучасна тактика піхоти». Докладчик виявив слабе ознайомлення з темою і брак фахових знань, а сам доклад носив хаотичний характер.

Являється дуже бажаним улаштування подібних докладів для нашої військової еміграції, але докладчики мусять серйозніше ставитися до своїх завдань.

— Шевченкове свято в Греноблі. 18 березня с. р. Українська Громада в Греноблі влаштувала урочисті обходини Шевченківського свята.

Академія відбулася в переповненій удекорованій і прибраній портретом великого Кобзаря салі. Свято розпочалося співом усіми присутніми «Не пора, не пора», після чого голова Громади п. Козельський виголосив дуже гарну промову, по закінченні якої світлу пам'ять Тараса Шевченка було вшановано хвилиною мовчанки. Потім було зачитано біографію поета, студент п. Садницький добре продекламував «Минають дні», а хор гарно виконав «Заповіт». З чудовим рефератом, який зворушив усіх присутніх, від студентської української організації виступив студент п. Сидір.

В другій частині вчора хор під орудою п. Червонецького заспівав кілька прекрасних пісень на слова Т. Шевченка, за що хор і було аудиторією нагороджено рясними оплесками. Після виступу хору від Т-ва б. Всяків Армії УНР у Франції змістовний реферат виголосив голова місцевої філії Т-ва п. Вонарха-Варнак.

Закінчилася друга частина свята декламацією і співами. П. Червонецький добре продекламував «Кавказ», з почуттям продекламував власний вірш «На чужині» п. Дзержинський. Дуже добре зачитав «Мені однаково» та продекламував «Мені тринадцятий минало» малий Сергій Миронович, а Люся Каницька з великим успіхом заспівала соло «Не пора, не пора», та продекламувала «Садок вишневий коло хати». Малих артистів присутні нагородили гучними оплесками.

На прохання всієї аудиторії пані Міроновичева та Червонецька чудово виконали прекрасний дует «В гаю зеленім», який всім присутнім доставив велику насолоду. Закінчилося свято співом «Ще не вмерла Україна».

Назагал свято пройшло дуже добре і нагадало нашим землякам, що вшанували пророка України в цей день «не злим, тихим словом», — далеку батьківщину.

В перерві між першою й другою частиною академії влаштовано було лотерею для розигри карток «Голгота України».

— Шевченкове свято в Ліоні. 10 березня с. р. Українська Громада в Ліоні влаштувала у великій салі Harmonie de Villeurbanne традиційне свято Шевченка. Гарно удекорована сая, портрет поета з вінком з живих квітів, на стіні коло портрету велика картина «Голгота України», а над цим усім — чудесний громадський прапор з тризубом і літерами УНР. Сая повна. Багато французів, вільних козаків.

Завдяки доброму програмові і гасному його виконанню — свято залишає дуже добре враження. Програма свята розділявся на три відділи: перший — офіційний, другий — вистава першої дії «Назара Стодолі», і третій — танки та співи.

Свято було відкрито промовсю голови Громади п. Ларіончука, в якій промовець закликав українців забути про те, що нас роз'єднує, а пам'ятати про те, що нас усіх об'єднує, пам'ятати, що ми є слугами й синами соборної незалежної Української Держави. Промовець зазначив, що Т. Шевченко був першим собирателем українських земель, бо своїм словом він зруйнував кордони, що ділять єдиний український народ. Промову свою промовець закінчив словами самого поета, які він сказав про Котляревського: «Будеш, батьку, панувати доки живуть люде, доки сонце з неба сяє тебе не забудем». Вся промова, а особливо ці останні слова, які промовець ска-

зав звертаючись до портрета Шевченка, зробили на присутніх велике враження і чиселна аудиторія нагородила промовця гучними оплесками.

Після цієї промови мішаний хор в українських національних убраннях, під керуванням п. Попеля, дуже гарно виконав «Заповіт», який присутні вислухали стоючи, а секретарь Громади п. Кошук зачитав змістовний реферат про життя Тараса Шевченка та його головні твори, і закликав пам'ятати волю поета, яку він висловив у своєму «Заповіті», та здобути свободу і в новій, вільній українській сім'ї пом'янути його незлим, тихим словом».

Далі виголосив реферат французькою мовою п. Бойко, в якому, подавши коротку біографію поета та зазначивши його головні твори, пояснив те особливе місце, яке займає Тарас Шевченко в українській літературі і чому всі українці так свято шанують його пам'ять. Потім хор виконав «Зійшов місяць» та «Думи мої», і бачилися декламації дітей — учнів початкової школи при Громаді: Михайло Ларіончук зворушливо, звертаючись до портрета, продекламував «Спи, батьку, спи»; Івась Ковальчук — «Поклін тобі, Тарасе»; Петрусь Прилуцький — «До Основ'яненка»; Борис Попель — «Гамалія» та «Я українець». Всі діти декламували дуже гарно.

Далі п. Попель соло заспівав «Гетьмани», пані Гусакова дуже гарно продекламувала «Розрита могила», тріо — пані Гусакова та Ковальчукова і п. Попель заспівали «Заря моя вечірняя». Потім п. Гусак продекламував «Іде козак по-над Дінпром», а п. Левицький заспівав під аккомпанімент бандури декільки старих українських дум. Бренкіт бандури «тихострунної» в умілих руках п. Левицького чарував присутніх, і вони довго не хотіли відпустити бандуриста. Перша частина свята закінчилася співом хору «Ще не вмерла Україна».

Друга частина — перша дія з «Назар Стодоля» — пройшла тако-ж дуже добре. Всі грели над-

звичайно гарно. Особливий успіх випав на долю сватів — пп. Семиоза та Гдешинського. П. Гдешинський вніс в сцену сватання багато комізму, а п. Гусак довів, що він є добрим режисером. Як артистам, так і режисерові належиться щира подяка за велике духовне задоволення.

В третьому відділі слід відмітити виступи дитячої школи танків, що існує при Українській Громаді вже протягом місяця. Завдяки енергії голови Громади п. Ларіончука, відомого в Ліоні танцюриста і учня Авраменна, школа ця приготувала на свято Шевченка великий програм українських національних танків, добрим виконанням якого здивувала всіх присутніх.

Виступ цієї школи був для ліонських українців приємною несподіванкою. Почала школа свій програм маршем «Ой, на горі Січ іде...» Спереду дівчина пана Бова (9 років) з жовтоблакитним прапором з тризубом, а за нею 5 хлопців — робили під марш різні па і ритмічні рухи. Не можна передати захоплення аудиторії від виступу дітей, особливо під час їхніх дальших слових та парних виступів. Це був великий день для Громади. Все кричало, захоплювалось, вибликало на біс. А для школи її перший виступ був справжнім триумфом.

Танцювали діти надзвичайно гарно. Петрусь Прилуцький виконав гопак Садовського, Івась Ковальчук (7 р.) та Наталочка Бова (6 р.) — коломийку, Михайло Ларіончук (8 р.) та Галя Бова (9 р.) — козачок подільський; ця пара є вже знаною й серед французького суспільства в Ліоні, бо виступала вона в лютому місяці с. р. на вечірці французької федерації б. учасників війни і мала дуже великий успіх в цьому своєму виступі в одній з найкращих саль Ліону — Ратеау. Михайло Ларіончук є найліпшим танцюристом з українських дітей в Ліоні. На закінчення Івась Ковальчук виконав «Чумака».

З пів-години потім публіка не могла заспокоїтися і все виклика-

ла дітей та керівника школи п. Ларіончука.

Після виступу дітей хор виконав попури з українських пісень — «Запуміла ліщинонька», «Де згода в сімействі», «Сидить дід на печі», «Дуб на дуба», «І по цей бін гора», «Дівка в сінях стояла». Всі ці пісні виконав хор бездоганно. Під кінець на домагання присутніх хор виконав ще раз національний український гімн і свято було закінчено.

Без перебільшення можна сказати, що такого свята в Ліоні ще не було. Всі присутні як свої, так і чужинці дякували адміністраторам свята за велике задоволення, яке вони мали.

Велика подяка належиться тако-ж Управі Громади, яка зуміла, не дивлячися на різні труднощі, свято zorganizувати і достойно вшанувати пам'ять нашого великого поета. Зокрема п. Ларіончукові, голові Громади і керівникові дитячої школи танців, пану Гусаківі — режисеру, пану Попедю — регенту хору і всім виконавцям, особливо маленьким, — щире велике спасибі. Своєю грою, своїми віршами вони хоч на один вечір дали змогу духово відпочити, забути хоч на годину злидні нашого еміграційного життя. Велика їм за це ще раз подяка. П р.

У Польщі.

— З життя Союзу Українок - Емігранток у Польщі. 24 січня с. р. відбулися ширші сходи членів Союзу. На цих сходинах пані Ольга Стефанівна прочитала реферат про книжку Катрі Гриневичевої «Шоломи в сонці».

Референтка уняла свій доклад у дуже цікаву форму і потрапила викликати у слухачок живе бажання перечитати «Шоломи в сонці». Тому постановлено набути цю книжку для бібліотеки Союзу.

Після реферату пані Завадська поділилася з присутніми своїми спогадами про Катрю Гриневичеву, яку пізнала в Галичині.

— 10 лютого с. р. Союз улаш-

тував маскову вечірку. Було багато молоді, але бракувало гарних і дотепних костюмів, чим так відзначилася минулорічна вечірка. Треба думати, що виною тому загальна матеріальна криза.

— 14 березня с.р. відбулися чергові ширші сходи членів С.У.Е. На порядку денному був реферат п. Завадської на тему «Фемінізм та фізіологія». Тема викликала живу дискусію.

— 25 березня влаштував Союз свято Т. Шевченка для дітей в помешканні Українського Клубу. Програма свята складалася переважно з декламацій. Закінчилося свято співом національного гімну.

Присутньою була українська школа з своїм прапором.

— З'їзд організації партії Р. - Д. в Польщі відбувся 11 березня с. р. у Варшаві. Окрім членів партії, що перебувають у Варшаві, приїхали і члени з провінції — з Білостоку, Берестя, Кельць, Любліна і Пйотркова. На голову з'їзду було брано проф. О. Лотоцького, на заступника інж. С. Момота і на секретаря інж. Ю. Матушевського. Звіт з діяльності президії Організації подав голова президії інж. Є. Гловінський, звіт скарбника зачитав інж. Д. Бакевич-Щуковський, звіт Ревізійної Комісії — інж. І. Зваричук. Проф. О. Лотоцький подав інформації з останньої конференції Ц. К. партії, що відбулася в Празі чеській 17. II, і на який він був присутнім, як член Ц. К. і як делегат Організації.

Інж. Є. Гловінський зачитав доклад на тему «Нові політичні течії в Європі», після якого відбулися жваві дискусії.

Президію обрано в складі голови інж. Є. Гловінського, скарбника — інж. Д. Бакевича-Щуковського і секретаря інж. Г. Скубія.

— З життя Українського Клубу у Варшаві. 10 березня с. р. в Українському Клубі у Варшаві відбувся реферат п. р-ра І. Кедрина-Рудницького. Темою реферату були «Причини вагання української політики». Великий і багатий

змістом реферат вислухано було численню аудиторією з великим зацікавленням.

— 17 березня с. р. в клубі відбулися чергові вечірні.

— Поранок української симфонічної музики у Варшаві. 4 березня с. р. у великій залі Варшавської Фільгармонії відбувся поранок української симфонічної музики, який було організовано Українським Науковим Інститутом у Варшаві при співучасті відділу освіти й культури магістрату м. Варшави.

Великого інтересу поранкові надавали імена виконавців, наших артистів п. Марії Сокол та п. Антона Рудницького, які мають за собою великий артистичний дорібок. П. Марія Сокол — б. примадона оперних театрів у Харківі, Києві і Львові, славна з своїх концертних виступів у цілій низці європейських столиць. П. Антон Рудницький — знаний керувач оперними капелами в Харківі і Львові та як професор в Атезах і Харківі.

Не дивно тому, що залю Варшавської Фільгармонії було заповнено по береги, а серед публіки не забрано видних представників наукового, політичного й мистецького світу як українського, так і польського.

Програм концерту складався з «II симфонії» оп. 12 — Льва Ревуцького, «Сюїти» оп. 12 — Антона Рудницького, «Трьох танців» (перський, хинський і гуцульський) з оп. «Золотий обруч» — Бориса Латошинського. Пані Марія Сокол виконала в супроводі оркестри «Ноктюрн» і «Сонет» — Василя Барвинського. Оркестрою фільгармонії, яка в своєму складі налічує до 70 осіб, керував п. Антон Рудницький.

Концерт пройшов з надзвичайним успіхом. Польська музична критика відкликнулася дуже прихильними рецензіями.

— Загальні збори членів в клубу «Прометей» у Варшаві відбулися 15 березня с. р. До президії зборів обрано було п. д-ра М. Ковалевського (голова) та п. д-ра Накашид-

зе. Широке справоздання з минулорічної діяльності клубу зложив проф. Р. Смаль-Стоцький.

Після заслухання справоздання Ревізійної Комісії й плану діяльності на наступний рік збори ухвалили абсолютної уступаючої Управі клубу і подякували їй за віддану працю. Обрано потім було нову Управу, до якої від українців увійшли шп. І. Базяк та А. Крижанівський. На голову клубу повново обрано проф. Р. Смаль-Стоцького.

— З життя корпорації «Запорожжя» у Варшаві. 17 березня с. р. в корпорації «Запорожжя» у Варшаві відбувся доклад почесного батька корпорації п. ген. В. Сальського, в якому докладчик торкнувся своїх вражень з подорожі до Праги. Згадав докладчик також і про черегі нарад конференції Головної Еміграційної Ради та про життя української еміграції в поодиноких державах.

Крім членів корпорації, на зібранні було також багато гостей, які тим маніфестували свої симпатії до особи докладчика та зацікавлення тими темами, що їх було в докладі порушено.

— Шевченкове свято в Українській Станиці в Каліші. Заходами організації Української Станиці та околиць українська еміграція 10 березня с. р. урочисто обходила Шевченкове свято.

О год. 10 ранку у станичній козацькій св. Покровській церкві відслужено було заупокійну літургію, а по ній паннахиду за спокій душі великого кобзаря. Службу Божу правив степь ігумен Борис.

Увечері в станичному театрі відбулася урочиста академія. Промову про Шевченка вилосив директор станичної гімназії ім. Т. Шевченка проф. В. Андрієвський. Далі станичний український хор дуже гарно виконав «Заповіт» муз. Стеценка, жалібний марш муз. Лисенка, думу з «Невольника» — Вахнянина і кантату «На 50-ту річницю смерті Т. Шевченка» — В. Самійленка — М. Лисенка. «І широкою долиною»

чудово виконав дуєт — пані Н. Васерис (сопрано) і п. О. Сметанюк (тенор), а дитячий гурток дуже добре виконав ритмічні вправи під спів: «Поклін тобі, Тарасе» та «Заповіт».

Приємне враження зробили декламації панни Л. Герасимчуківни — «Сон», п. Яблонського — «Давно те діялось» та учениці гімназії Г. Терлецької — «Чи ми ще зійдемося знову».

Вечір пройшов у великому піднесенні і надовго залишиться в пам'яті тих, що були на ньому присутніми.

Як на панахиді, так і на академії були присутніми тако-ж представники місцевої військової й адміністративної влади.

На другий день — 11 березня — заходами Управи Товариства б. Вояків Армії УНР, Управ відділів УЦК в Щипіорні і Скальмержицях, при допомозі Т-ва «Самопоміч» в Каліші та при жертвенній участі кращих артистичних сил — було виставлено на сцені станичного театру п'єсу М. Кропивницького — «Невольник».

По береги заповнена гостями театральна сая була зачарована мистецькою грою артистів, які прекрасно виконали свої ролі. Особливо все-ж треба відзначити гру пані Бугрим-Степової (Ярина), п. Шила (коваль), п. Кость-Костенка (Степан), п. Терещенка (Неплюй), п. Пашинківського (Недобитий) та п. Сметанюка (Опара). Чудово рівно-ж були виконані артистами всі співи.

Всі присутні розійшлися з почуттям глибокої вдячності організаціям і організаторам свята, які дали можливість провести чудовий вечір. Г.

— Шевченкове свято в Торуні. Заходами Управи відділу УЦК в неділю 11 березня с. р. відбулася урочиста академія, присвячена пам'яті Тараса Шевченка.

На академію прибула вся місцевка українська колонія, а тако-ж багато гостей з місцевого громадянства й з околиць.

Академія розпочалася рефератом голови відділу п. Мосевича польською мовою — про жит-

тя й творчість поета-мученика. По рефераті хор під керуванням диригента п. Дмитренка виконав під акомпанімент оркестри «Заповіт», після якого відбулися декламації дітей і дорослих. Потім струнна оркестра під орудою п. Золотникова чудово виконала низку рідних пісень.

По закінченні музичного проґраму п. Хмара виголосив реферат українською мовою про ролі і значіння Шевченка у відродженні української нації. Зміст реферату зробив на присутніх глибоке враження.

Після реферату панна Маліцька зворушила присутніх чудовою декламацією, а хор виконав кілька пісень.

За останній час в Торунській колонії взагалі зауважується посилення організаційної праці завдяки офірній праці поодиноких осіб, не дивлячися на матеріяльні злидні. Зорґанізований п. Дмитренком хор і п. Мосевичем аматорський гурток уже дали в Торуні два концерти-вистави, якими публіка дуже зацікавилася. Ці вистави мали велике національне значіння і, крім того, принесли ще й матеріяльний прибуток, з якого асигновано на дитячий садок 100 зол. та на будову надгробку св. пам. полк. Лушненка — 50 зол.

В недалекому будучому хор має виїхати на концерти до околичних міст на Помор'ї для популяризації української пісні, і тим самим взагалі української справи.

В Чехословаччині.

— Шевченківське свято у Празі. Загальний потяг до об'єднання й порозуміння, що охопив широкі кола українського громадянства по-за межами СССР, як відрух проти страшних репресій, винищення та виголодження українського населення на совітській Україні, відбився й на сьогорічнім святкуванні Шевченкових днів у Празі. Вперше за десять останніх літ улаштовано єдине, спільне Шевченківське свято, до якого приєдналося

46 українських організацій у Празі без різниці партій, орієнтацій і напрямків. Саму організацію свята взяло на себе Т-во Приятелів Української Писні (спільного комітету утворено не було), чистий прибуток мав піти на організацію участі українського хору в фестивалі.

Свято відбулося 10 березня у великій концертній залі палацу Радіо. Публіка виговнила дво-поверхову саяло щерть, усі квитки було продано. Отже, матеріальний успіх був повний, досягнуто було й головне завдання об'єднання в цей день усієї української націоналістичної еміграції в Празі. Шкода тільки, що організатори — Т-во Прих. Уър. Писні—обмежилися самим святочним концертом. Сполучення академії з концертом надало б святу більш урочистого характеру, дійсно національного свята.

На концерті виступали: український хор під керуванням п. Шуровської-Росіневич, що особливо гарно виконав улюблену Шевченкову пісню «Ой, ізійди, зійди, ти зирьонько та вечірняя», п. п. М. Левицький та М. Самойлович, оперна співачка п. Синенька-Іваницька з прекрасним голосом і тонким умінням співу, та наша славно-звісна декламаторка-артистка пані Н. Дорошенкова. Співи загалом випали гарно, хоч часом трохи холодно. Підніс святочний настрій п. М. Самойлович, прекрасно, з експресією виконавши «Ой, Дніпре, мій Дніпре» Шевченка-Лисенка. Та правдиве зворушення, могутній захват патріотичного чуття викликала натхнена декламація п-ні Дорошенкової — «Б'ють пороги» та «На ріках Вавилонських».

Що-до самого програму концерту, то на таких репрезентативних національних святах, як свято Шевченка, треба б старанніше добирати матеріал для виконання, більш додержуючись національного стилю та уникаючи того, що не підходить до такого національного свята, хоч би то була, врешті, й добра річ.

N. N.

— Музей Визвольної Боротьби України. Д-р П. Сокологорський передав до Музею цікавий документ, знайдений р. 1920 в Новій Ушиці на Поділлі. Цей документ з сургуновою печаттю датований 28 квітня 1856 р. Ним поміщик Чернігівської губ. Олексій Соколовський віддавав в обмін інженер-підполковниці Бальбіні Береженковій свою кріпачку Гапку Таринову.

Разом з тим д-р Сокологорський передав до Музею архив амбулаторії Чесько-Українського Комітету в Празі. Документи цього архиву, з огляду на лікарську таємницю, лишаються запечатаними протягом 50 літ.

— Д-р М. Аркас, син відомого історика України, пожертвував Музеєві свою збірку періодичних видань, яка складається з кількох сот примірників різних назв українських і чужих часописів. Між українськими найбільше видань еміграційних з рр. 1921-1924, а тако-ж багато галицьких, буковинських і закарпатських. Є чи не єдиний тепер примірник Миколаївського Бюлетеня з р. 1919; між чужими найбільше російських з українкою, а тако-ж дуже багато балканських, німецьких, різних кавказьких народів і т. д. Крім того, д-р Аркас передав Музеєві збірку театральних афіш і програмок, а між ними одна з 1892 р.

— З новіших доступлень до Музею треба насамперед зазначити останній дар українського гравера В. Масютина (Берлін), який в своїй праці над серією гравюр укр. гетьманів викінчив велику дошку гетьмана Мазепи й один з перших відтисків з неї надіслав до Музею.

Одночасно з цим Музей одержав від чемпіона світу борця Гаркавенка жовто-блакитну стрічку з знаком тризуба, в якій Гаркавенко здобув чемпіонат світу в Берліні р. 1934.

Крім того, Музей одержав світлину групи з участю українського гравера Масютина і світового чемпіона Гаркавенка.

Инж.-к. В. Коваль передав до

Музею архив свого покійного батька проф. В. Ковалю, а в ньому кілька наукових праць з агрономії, гостових до друку.

П. Я. Оленюк з Брюсселя надіслав до Музею рідні фотографії українського війська, а саме: знімки українського гарматного дивізіону Синьої дивізії коло Ковеля р. 1917 і того-ж року знімок І корпусу генерала Скоропадського.

— Союз Українських Журналістів і Письменників на чужині про Український Дім у Празі. Музей Визвольної Бороти України поставив перед собою й українським громадянством велике загально-національне завдання — збудувати для Музею Український Дім у Празі. Здійснення цього завдання заманіфестує нашу силу й єдність, а для чужинців послужить доказом наших державних стремлень.

Союз Українських Журналістів і Письменників на чужині не має в цей час стільки засобів, щоб підмогти Музею так, як би то було бажано й потрібно. Все-ж із своїх скромних коштів, що складаються з членських внесків, Союз жертвує свою цеглину на будівлю Українського Дому в Празі і закликає як своїх членів, так і все українське громадянство жертвувати на цю ціль. Союз з глибоким задоволенням констатує, що де-хто з його членів починає на будівлю Українського Дому свої літературні гонорари. Вважаючи, що пресова допомога в справі збіркової акції має велике значіння, Союз просить своїх членів взяти в ній як найбільшу участь. Союз сподівається, що редакції українських органів поставляться до цієї справи так, як вона того заслуговує і сприятиме тому, щоби збірка на Український Дім у Празі була всенациональною.

В Румунії.

— Шевченкове свято в Журжіу. 17 березня с. р. Українська Громада в Жур-

жіу в помешканні Українського Клубу влаштувала свято Шевченка, яке пройшло з великим успіхом.

Салю клубу було гарно прибрано українськими й румунськими прапорами, портретами св. п. Голловниго Отамана С. Петцори і Й. В. Румунського короля. Крім того, салю прикрашав портрет Івана Франка, а біля сцени висталено було портрет Тараса Шевченка, оздоблений національним прапором. Портрети було прибрано тако-ж рушниками та вишивками.

На святі були, крім українців, тако-ж і місцеві румуни, в більшості службовці з фабрики «Данубіана». На жаль, сала була замала, помістилося в ній лише коло трьохсот осіб, і о год. 9 увечері прийшлося вступ припинити.

Свято відбулося за такою програмою. Хорунжий Ю. Кушнірик виголосив румунською мовою дуже змістовний реферат про життя, діяльність та роль Т. Шевченка в українській визвольній боротьбі. Реферат зробив на присутніх велике вражіння.

Потім пані А. Єланська гарно, з почуттям продекламувала «До Основ'яненка», а аматорський гурток при Громаді провів виставу «Назар Стодоля». Всі дієві особи виконали свої ролі бездоганно, але все-ж найбільше ролі вдалися пані А. Єланській (Гаяля) та п. Кушніринові (Кичатий). Добрі були костюми і грім. В танках виступали — пані Лаврякова, дружина кубанського козака, та п. Савоцький, тако-ж кубанський козак. Танки їхні викликали у публіки велике задоволення.

Після того було відіграно для румунських гостей одноакткову п'єсу А. Аверченка «Жінка і злодій» румунською мовою. П'єсу цю було розиграно дуже добре. Дієві особи — пані Єланська, п. Кушнірик, п. Ратушенко та п. Дітковський відіграли свої ролі з таким артизмом, що всі румуни, які були присутні на вечері, не знаходили слів для похвали.

Далі відбулася забава, яка затягнулася до самого рана. Грала

винайнята музика і всі гості весело розважалися.

Присутнім на святі був тако-ж представник Українського Допомогового Комітету в Румунії полк. Г. Порохівський.

В Югославії

— Шевченківський вечір у Білгороді. 10 березня с. р. Українська Громада в Білгороді влаштувала в своєму помешканні Шевченківський вечір. Зачитано було на вечері два реферата. Один на тему «Шевченко й Україна» прочитав п. В. Андрієвський, другий — на тему «Останні роки життя Т. Шевченка» прочитав п. інж. М. Баскевич.

У виконанні великого й цікавого програму цього вечера взяли участь пані Баєва, Бабушкіяна, Доброхотова, Грищенкова, Покровська, Плотницька, Заболотня і Шляхова та пп. Доброхотов, Махрив, Удовичкий, Цвітай. Крім того, виступав чоловічий хор під керуванням п. Полякова.

Цілу концертну частину було підготовлено і виконано під керівництвом б. артистки Київської опери пані М. Колесникової.

Моральний і мистецький успіх вечера був великий. Громада не жалувала праці і вжила всіх заходів, щоб як найліпше відсвяткувати цей визначний в нашому житті день.

Чужинці, що були в більшості серед публіки, висловлювали своє задоволення з вечера та подяку за приємні хвилини, які вони на цьому вечері пережили.

На жаль, матеріальний успіх вечера був невеликий. Винні в цьому самі українці, які у великій своїй частині цього року не були на святі, присвяченому проєктові національного визволення.

В Болгарії

— Шевченкове свято в Софії. Заходами Союзу Українських Організацій в Болгарії в салонах Alliance Française у

Софії 18 березня с. р. влаштовано було урочисте Шевченкове свято.

Розпочалося свято рефератом про Тараса Шевченка болгарина Стиліяна Чилингирова, після якого відбулася концертна програма. Український хор під орудою п. Я. Володина виконав «Заповіт» Кошиця, «Учітєся» Котка і «Сонце заходить» Роздольського, а пані Райна Кацарова соло виконала під акомпанімент п. Ц. Цанкова його-ж твори — «Женишть ме мамо», «Деяне», «Да бѣхъ бистра вода».

В другому відділі п. Черський продекламував «Б'ють пороги», а пані Карин Цанкова під акомпанімент п. В. Цанкова соло виконала «Ой, у Києві» — Цанкова, «Плавай, плавай, лебеденю» — Стеценка та «Гопака» — Мурсоргського. Закінчив концертну частину хор, виконуючи «Чого мені тяжко» — Волошина, «Розрита могила» Котка, «Ой у саду» — Гайворонського і «Стеліся, барвінку» — Давидовського.

Чудовий артистичний спів паній Кацарової й Цанкової та мистецький акомпанімент п. Цанкова, як і прекрасний спів українського хору залишили у присутніх на вечері незабутні враження.

Вечір відбувся при повній салі як української, так і визначної болгарської публіки.

По закінченні концерту відбувся баль до ранку.

Того-ж дня після служби Божої в церкві св. св. Кирила й Методія в Софії відслужено було за спокій душі Т. Шевченка урочисту панахиду.

— Загальні збори Української Громади в Пловдиві відбулися 3 березня с. р. На зборах присутнім був тако-ж п. Я. Малинівський, делегат від Союзу Українських Організацій в Болгарії.

Після звіту Управи з діяльності за минулий рік та звіту Ревізійної Комісії обрано були нові керуючі органи Громади. До Управи обрано: пп. Іван Гергель — голова, Гнат Горянів — заступник голови, Юрко Андрієвський — секретар, Михайло Христин — скарбник, Михайло Дудка —

радник. Запасові члени — пп. Леонід Хомин та Кирило Лойко. До Ревізійної Комісії обрано: пп. Гр. Бондаренко — голова, Іл. Жежелевський та Он. Пикало — члени. До суду чести обрано: пп. Володимир Ермоленко — голова, п.п. Ю. Андрієвський та Гн. Горянів — члени.

Після перевиборів представник СУО в Болгарії побажав новій Управі сил та витривалости для провадження відповідальної діяльності на користь Громаді й Україні та закликав усіх до національної праці.

Відповідав йому голова нової Управи, запевняючи, що Громада буде високо тримати український національний прапор та дякуючи за допомогу в справі розвитку Громади. Закінчуючи свою промову, п. голова запропонував присутнім обрати п. Я. Малинівського почесним членом Пловдивської Української Громади, яку пропозицію присутні одностайно прийняли оплесками.

В Бельгії.

— Шевченківське свято в Брюсселі. 25 березня с. р. Українська колонія в Брюсселі відсвяткувала свято свого національного генія — Тараса Шевченка. Свято відбулося в помешканні члена товариства «Незалежна Україна» п. Бевзи, і прибули на нього як члени Товариства, так і гості з провінції.

Відкрив свято голова Товариства п. Олексюк рефератом про життя, твори Шевченка і його значіння для відродження української нації. Другий реферат на тему «Шевченко — борець за волю України» зачитав п. Косець. Обоє референтів зібрані нагородили гучними оплесками.

Офіційна частина свята закінчилася співом «Заповіту» та «Ще не вмерла Україна».

Потім за шклянкою чаю, ласкаво запропонованого гостинними господарями, поділилися присутні спогадами про святкування Шевченкового свята на Україні в дореволюційні часи, а п. Олексюк запропонував зібраним пере-

дати для збереження до Музею Визвольної Боротьби в Празі ріжні пам'ятки з недавньої нашої визвольної боротьби, які посідають наші емігранти і які часто мають історичне значіння. На цю пропозицію відгукнулося багато осіб, між иншим п. Левинський передав світліни з життя української армії, п. Куценко — стародавнє видання Кобзаря, а п. Устимович — старовинні полтавські вишивки. Управа товариства «Незалежна Україна» погодилася взяти на себе видатки по пересилці зібраних річей до Музею.

В Маньчжу-Го.

— 17 грудня м. р. відбулися загальні збори Української Громади у м. Харбіні, що була започаткована Українським Громадським Комітетом, на чолі якого стояв був. гетьманський міністр п. Кулябко-Корецький.

Коли почав п. Кулябко зачитувати протокол минулих зборів московською мовою, присутні почали з місць кричати, чому він читає по московськи. На це о. Труфанів заявив, що, ніби, влада вимагає протоколів московською мовою. Але таких порядків тут ніколи не було.

Після зачитання протоколу він перейшов до читання відвіту з діяльності Комітету за півтора року, звіту, якого Громада на протязі року ніяк не могла дочекатись. Звіт цей був загального змісту.

Зачитавши звіт, президія зборів, на голову якої було обрано проф. Нікіфорова, відкрила дискусію над звітом. Першим забрав слово п. Світ, редактор укр. газети «Манджурський Вістник».

П. Світ гостро критикував увесь звіт та доводив, що Комітет на протязі всього свого існування нічого не робив для українства, та що він мав засоби більш, як 20.000 долларів, але не виписав навіть одної української газети, й що така діяльність Комітета, про котрий багато писалося на сторінках часопису «МВ», не могла бути иншою, бо такі були по-

кладені підвалини під його організацію. Переходячи до історії появи цього Комітету, 10 комісії, що були при ньому, п. Світ зазначив, — що пленуми не скликалися місяцями, а останній раз перерва була майже пів року.

Коли п. Світ торкнувся справ церковних, з місця хтось закричав, що це не до відчуту. Тоді представник місцевої поліції вмішався та сказав, що він вимагає, щоб говорили по московськи.

П. Світ сказав, що як він не розуміє української мови, хай кличе перекладчика. Поліціант-москаль знову гостро потребував виконання свого розпорядження, тоді п. Мілько, що був секретарем зборів, заявив, що у Манджу-Го не має такого закону, та хай він покаже писемне розпорядження влади.

Поліціант відмовив, але потребував категорично. Об'явлено було перерву на 5 хв., після котрої п. Нікіфорів зрікся головування, а його заступав старий українській діяч п. Білий.

П. Білий заявив зборам, що т. я. представник поліції вимагає переходу на московську мову, він ставить на голосування це питання, чи хто хоче вести збори московською мовою. Де-хто, як о. Труфанів, навіть п. Кулябко, хтів виконати цю вимогу «влади», але п. Білий поставив питання руба: хто за московську мову, прохаю підняти руку. При такому питанні, ніхто не відважився це зробити, хочь звичайно у харбінській практиці парафіяльні збори, наприклад, завжди відбуваються мішаною мовою—парох говорить по московськи, а члени парафіяльної ради — по українськи.

Тоді п. Білий звернувся до п. Світа, з проханням продовжувати свою промову. П. Світ почав далі, а поліціант піднявся й заявив, що зачинає збори за невиконання розпорядження.

На другий день представникової нашої Пресової Служби офіційно було заявлено, що поліціант не мав права вимагати переходу на московську мову, бо вона не є урядовою. Коли він не розумів

української мови, то мав право прохати дати йому, перекладчика, і то в приватному порядку. Випадково лише було надіслано такого поліціанта, що не розуміє української мови.

Після цього всі московські газети помістили довші статті про що подію, освітлюючи все у перевернутому виді, що мов більшість була незадоволена виступом п. Світа, котрий «чомусь» не хтів говорити по московськи, що українці не хочуть слухати промов «галиційськимь сурогатомь» і т. д.

Олександр Купчанко

28 березня 1934 припало 70-ліття уродин п. Олександра Купчанка, вислоуженого шкільного інспектора, голови товариства «Український Народний Дім» у Чернівцях, заслуженого члена всіх українських товариств у Чернівцях, голови комітету будови пам'ятника Осипа Федьковича, голови українського клубу єпархіяльної ради православної архієпископії в Чернівцях, віділового православного українського братства в Чернівцях, члена відділу товариства вислоужених учителів.

Славному синові Зеленої Буковини вважаємо ми своїм приємним обов'язком скласти привіт од наддніпрянців.

Листування Редакції.

В ш. п. Б. Лепкому. Кранів. Ваша увага нас глибоко зворушила. Сердечно дякуємо.

В ш. п. О. Лотоцькому. Варшава. Щире спасибі за Ваш ласкавий клопіт про нас.

В ш. п. П. Ражанінові. Чи не погодилися б Ви подавати «Листи з Праги», скажімо, що-місця?

В ш. п. Х. К. Ужгород. Дуже вдячні. Вашому співробітництву завжди раді. Добре зроби б, коли б прислали нам регулярно «Листи з Підкарпаття».

В ш. п. Є. Гловінському. Варшава. Ваша тема нас вельми цікавить.

В ш . п . В л . Г р о т о в і .
Alpirsbach. Чому мовчите?
В ш . п . В . З а д а д с ь к і й .

Варшава. Завжди охоче містимо.
Коли забарюємось, причина—наш
малий розмір.

Зміст.

Париж, неділя, 8 квітня 1934 року — ст. 2. Богдан Лепкий .
У Шевченкові роковини — ст. 3. М. Славинський. Розподіл Росії — ст. 7. К. Ніко . Листи до земляків, XXXII — ст. 12. Сірополко . В. Затонський в ролі виправляча «національних перекручень» в шкільній справі сов. України — ст. 16. Борис Лазаревський . Шматочки минулого, XX — ст. 18. І. Липовецький . На новому етапі боротьби — ст. 21. Третя конференція Головної Еміграційної Ради — ст. 23. Лист із Праги — ст. 27. Лист із Ужгороду — ст. 28. В. С. З життя й політики — ст. 30. З преси — ст. 32. Хроніка: З життя української еміграції: У Франції — ст. 35. У Польщі — ст. 38. В Чехословаччині — ст. 40. В Румунії — ст. 42. В Югославії — ст. 43. В Болгарії — ст. 43. В Бельгії — ст. 44. В Маньчжу-Го — ст. 44.

Нові книжки й журнали.

— «Рідна Мова», ч. 4, квітень, 1934. Зміст: Редакція — На увагу нашим Читачам і Прихильникам. І. Огієнко — Не маємо каменя наріжного. М. Володимирів — Кільки уваг про мову української інтелігенції Галичини й Волині. Є. Грішак — Народня великодня термінологія. І. Огієнко — Походження великодніх виразів. о. Д. Йосифович — Осип чи Осип. І. Огієнко — Як записувати народні говори. М. Угрин-Безгрішний — Варваризми в українській мові. Й. Шемлей: Прислівники на -о, -е в українській мові. Є. Пеленський — Бібліографія української мовознавчої бібліографії. Гуртки мовознавства серед нашого вчителства. Чистота й правильність української мови, відповідь на запитання наших Читачів. Дописи Прихильників «Рідної мови». Розділ для самоуків і дітей: Початкова граматики укр. літературної мови. Огляд мовних журналів.

Адреса «Рідної Мови»: Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зол., піврічна 3 зол., чвертьрічна 1.60 зол.; за границею: в Європі 9 зол., в Америці 2 дол. річно. Нові передплатники, коли того бажають, дістають «Рідну Мову» від 1 числа.

До Українського Громадянства

За 13 років перебування на еміграції вже багато активних діячів опустило її ряди. Тяжкі еміграційні злидні та боротьба за існування не одному вкоротили віку та передчасно загнали в домовину. Натомість на зміну приходять наймолодше покоління, що залишило Рідний Край немовлятами, або народилося вже тут, на еміграції.

Невідомо, як довго судилося нам бути на еміграції, і власне та невідомість повинна нас тримати на поготові.

Ми повинні подбати про наймолодшу еміграцію, зміцнити її духовно та фізично, щоби вона могла замінити шерехи тих, що уступили, та міцно й гідно тримати прапор боротьби за волю Рідного Краю. Ми мусимо заопікуватися нашим наймолодшим поколінням. Не можемо вимовлятися тим, що це, мовляв, справа батьків.

По емігрантських осередках у Польщі перебуває до 3000 дітей пе-

редшнього віку. Переважна частина цих дітей, в наслідок тяжких умовин життя та невідповідного клімату, страшенно виснажена і, коли українське громадянство не поспішить з допомогою, за три-чотири роки більшість цих дітей стане кандидатами на сухотників. Цим дітям потрібній принаймні хоч літній відпочинок у гірській здоровій околиці.

Дбаючи про дітей, Відділ Українського Центрального Комітету в Перемишлі, на гроші зібрані серед української еміграції в Польщі купив площу землі в Перемишлі під будову захоронки для дітей емігрантів, але засобів для будови нема жадних.

Повідомляючи про тяжкий стан опіки над дітьми, звертаємося до свідомого українського громадянства з проханням допомогти нам збудувати на набутій площі землі захоронку.

Кошторис будови захоронки на 25 дітей виносить 10.000 золот.

Ми віримо, що в даному випадку українське громадянство відкликнеться на наш заклик і що не знайдеться ні одного українського патріота, який би не дав на цю мету хоч пару грошів, бо, рятуючи дітей, рятуємо ідею визволення Рідного Краю.

Доведемо свою любов до Рідного Краю не словами, а ділами!

Жертвуймо щирим серцем і щедрою рукою по змозі своїх сил!

Жертводавці, що дадуть 50 зол., будуть вписані в пропам'ятну книгу добродіїв-фундаторів.

Добродії-фундатори можуть задекларувати свої датки і надсилати їх ратами.

Жертви просимо надсилати на адреси:

В Польщі: 1. Головна Управа Українського Центрального Комітету в Польщі — Warszawa, Czerniakowska 204, m. 25.

2. Шкурат Петро — Przemyśl, Rynek 14. Księgarnia Nauk. T-wa im. Szewczenka.

У Франції: І. Рудичів — Paris IX, 41 rue de la Tour d'Auvergne.

В Румунії — Н. Porochivsky. Bucarest. Strada Delea Veche 45.

М. Ковальський, голова Головної Управи УЦК в Польщі.

М. Садовський, член-секретарь.

Д-р П. Шкурат, голова Управи Відділу УЦК в Перемишлі.

Петро Буднів, секретарь.

Від Управи Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції.

Управа Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції вітає з нагоди свят Великодніх усіх уповноважених, зв'язкових та всіх членів Т-ва і бажає ще більшої сили і витривалості та своєю активністю й роботою наблизити той час, коли врешті воскресне наша замучена, дорога нам усім батьківщина — вільна Україна!

ВІСНИК

місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя
під ред. д-ра Дм. Донцова.

Передплата виносить: на рік — зол. 23, на півроку — зол. 12, квартално — 6.60; поодинокі книжка коштує — зол. 2.20. Хто заплатить відразу за рік — зол. 20. Закордон: на рік — зол. 30.

Передплату слати на адресу: Львів, Чарнецького 26, м. 21. Чековеkonto ПКО (Львів) — 500.371

